

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERÖRİZM VE İSTİHBARAT: ETKİLEŞİMSSEL DÖNÜŞÜM

HAZIRLAYAN

AZEM BULUT

GAZİANTEP - 2019

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERÖRİZM VE İSTİHBARAT: ETKİLEŞİMSEL DÖNÜŞÜM

HAZIRLAYAN

AZEM BULUT

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MURAT ASLAN

GAZİANTEP - 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Azem BULUT** tarafından hazırlanan “Terörizm ve İstihbarat: Etkileşimsel Dönüşüm” başlıklı tez, 01/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Ahmet KESER

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Murat ASLAN

Jüri Üyesi

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ŞÖHRET

Gaziantep Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Terörizm ve İstihbarat- Etkileşimsel Dönüşüm**” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.
01/07/2019

Azem BULUT

ÖNSÖZ

Bu çalışmada istihbarat disiplininin kendine has özelliği kapsamında mülakat gibi yöntemlere başvurulamamış, kamu erişimine açık kaynaklarla sınırlı kalmıştır. Ülkemizde istihbarat disiplinin yeni gelişen bir akademik saha olması itibariyle daha çok yabancı kaynak taraması yapılmıştır. Özellikle istihbarat disiplininin akademik olarak gelişmiş olduğu Amerikan istihbarat disiplininden fazlasıyla istifade edilmiştir.

Bu çalışmayı sonuçlandırmada her zaman yanımda olan aileme, görüşleri ile katkıda bulunan ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat ASLAN'a çok teşekkür eder, çalışmanın faydalı olmasını dilerim.

Gaziantep,2019

Azem BULUT

ÖZET

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle 1990'lı yıllardan itibaren terörizm basit bir kavram ve olgu olmaktan çıkarak küresel ve siyasi bir aktöre dönüşmüştür. Küreselleşme olgusu terörizmi küresel bir güce dönüştürmüş, bunun karşısında ise istihbarat küresel bir misyona, vizyona ve stratejiye sahip olmak durumunda kalmıştır. Bu durumun sonucu olarak 'terörizm ve istihbarat' kavramları küresel terörizm olgusunun güç kazanmasıyla beraber birbirinden ayrılmaz bir yapıda faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu faaliyetlerin sonucunda istihbarat ile terörizm arasında döngüsel bir diyagram ortaya çıkmıştır.

Terörizm ruhu, mantalitesi, dinamikleri itibariyle bütün klasik istihbarat algılarını ve yaklaşımlarını adeta yerle bir etmiş, istihbarat devrimi kaçınılmaz bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. İstihbaratın bu dönüşüm sürecinin her aşamasında bilim ve teknolojinin etkileri görülmüş; araştırma, geliştirme ve inovasyon faaliyetleri ağırlık kazanmıştır.

Bu çalışma ile terörizmin etkisiyle istihbaratın yaşadığı dönüşüm sürecinin tüm dinamiklerinin ve bileşenlerinin analiz edilerek sürecin anlamlandırılması amaçlanmıştır. Böyle bir çalışmanın ülkemiz istihbarat disiplinine akademik derinlik katacağı, istihbarat disiplinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: terörizm, istihbarat, küreselleşme, teknoloji, analiz.

ABSTRACT

With the end of the Cold war, since the 1990s, terrorism has evolved from a simple concept and a phenomenon to a global and political actor. The phenomenon of globalization has transformed terrorism into a global input, and in the face of it, intelligence has remained a global mission, vision and strategy. As a result of this situation, the concepts of 'terrorism and intelligence' have begun to operate in an integral structure, with the fact that the phenomenon of global terrorism is gaining power. As a result of these activities, a circular diagram has emerged between intelligence and terrorism.

The spirit of terrorism has almost destroyed all the classical intelligence perceptions and approaches as of its mantality, dynamics, and the intelligence revolution has emerged as an inevitable process. Science and technology have been seen at every stage of this transformational process of intelligence; research, development and innovation activities have gained weight.

The aim of this study is to analyze all the dynamics and components of the transformation process experienced by the impact of terrorism and to understand the process. Such a study will contribute to the development of intelligence discipline, which will add academic depth to the intelligence discipline of Turkish intelligence community.

Keywords: Terrorism, intelligence, globalization, technology, analysis

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
TERÖR, TERÖRİZM, İSTİHBARAT	3
1.1 Terör	3
1.2 Terörizm	4
1.2.1 Tarihte İlk Terör Olayları ve Terörist Yapılanmalar	5
1.2.2 Modern dönemde terörizm.....	8
1.3 İstihbarat	10
1.4 İstihbaratın 20. Yüzyıla Kadar Değişim ve Dönüşüm Süreci	12
1.4.1 21. Yüzyıla Kadar İstihbarat	12
İKİNCİ BÖLÜM	
TERÖRİZM-İSTİHBARAT ETKİLEŞİMİNİN VE DÖNÜŞÜMÜNÜN YÖNTEMSSEL BOYUTU.....	18
2.1 Terörizmle Mücadelede İstihbarat Toplama Süreci	18
2.1.1 Teşhis	18
2.1.2 Tespit.....	20
2.1.3 Analiz.....	21
2.2 Terörizmle Mücadelede Etkin İstihbarat Türleri	25
2.2.1 Siber İstihbarat	25
2.3.2. Suç İstihbaratı (Kriminal İstihbarat)	28
2.3.3 Biometrik İstihbarat	29
2.3.4 Kültürel İstihbarat	30

2.3.5 Coğrafi İstihbarat	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TERÖRİZM-İSTİHBARAT ETKİLEŞİMİNİN VE DÖNÜŞÜMÜNÜN YAPISAL BOYUTU.....	32
3.1 İstihbaratın Araçsal Değişimi	32
3.1.1 Geleneksel İstihbarat Disiplinleri	32
3.1.1.2 Sinyal İstihbaratı (Signal Intelligence)	34
3.1.2 İstihbarat Hazırlığı (Intelligence Preparation)	35
3.1.3 İnsansız Hava Araçları (İHA)	37
3.1.4 Terörizmle Mücadelede İstihbarat Bilgi Sistemleri (Biyometrik Teknolojiler)	40
3.2 Terörizm Sonrası Topyekün İstihbarat Yaklaşımı.....	50
3.2.1 İstihbaratta Kamu- Özel Sektör Ortaklığı	50
3.2.2 İnsan Analiz Sistemi (Human Terrain Analysis System)	51
3.2.3 Sivil Toplum Örgütleriyle İstihbarat İşbirliği	55
3.3 İstihbarattta Yapısal Reformlar	55
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	61

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Modern Terörizm	8
Tablo 2. İstihbarat Yaklaşımları	11
Tablo 3. Soğuk Savaş'tan Terörizm Çağına Geçişte Değişen Hedefler	16
Tablo 4. İstihbarat Toplama ve Yorumlama Faktörleri	19
Tablo 5. Basit İstihbarat Tablosu	20
Tablo 6. Siber İstihbarat Analiz Tablosu	26
Tablo 7. Terörizm Suç Örnekleri	29
Tablo 8. Bilgi Sistemlerinin Karakteristik Özellikleri	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 20.yy. a kadar İstihbarat Çarkı- Geleneksel İstihbarat Çarkı.....	13
Şekil 2. Döngüsel Etki (Loop Effect).....	21
Şekil 3. Örgütsel Öğretim Süreci	23
Şekil 4. IP Sistemi.....	36
Şekil 5. Araştırma-Keşif- Hedef İmha Görevleri İçin Tasarlanan Basit İnsansız Hava Aracı Platformu.....	39
Şekil 6. Biometrik Karakteristik Özellikler	41
Şekil 7. Genel Parmak İzi Sistemi	42
Şekil 8. El Geometrisi Algılama Aygıtı	43
Şekil 9. Basit Yüz Tanıma Sistemi	45
Şekil 10. İris Tarama Sistemi Aşamaları	46
Şekil 11. Ses Tanıma Sistemi.....	48
Şekil 12. İnsan Analizi Ekibi (Human Terrain Team).....	52
Şekil 13. Terörizm ve İstihbarat Etkileşimsel Dönüşüm	60

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AT&T	:	American Telephone and Telegraph (Amerikan Telefon ve Telgraf)
DEAŞ	:	Devlet'ül Irak ve's Şam (Irak ve Şam Devleti)
DNI	:	Director of National Intelligence (Ulusal İstihbarat Direktörü)
ETA	:	Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)
FKÖ	:	Filistin Kurtuluş Örgütü
HUMINT	:	Human Intelligence (İnsan İstihbaratı)
IP	:	Intelligence Preparation (İstihbarat Hazırlığı)
IRA	:	Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
İHA	:	İnsansız Hava Aracı
NATO	:	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NSA	:	National Security Agency (Ulusal Güvenlik Ajansı)
OSINT	:	Open Source Intelligence (Açık Kaynak İstihbaratı)
PKK	:	Partiye Karkeran Kürdistan(Kürdistan İşçi Partisi- Terör Örgütü)
SIGINT	:	Signal Intelligence (Sinyal İstihbaratı)
TECHINT	:	Technical Intelligence (Teknik İstihbarat)

GİRİŞ

Terörizm ve istihbarat, epistemolojik olarak farklı kavramlar olsalar da etkileşim, değişim ve dönüşüm bağlamında aynı “puzzle (bulmaca)”ın birbirini tamamlayan en önemli parçaları olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla terörizmi derinlemesine incelemeyen ve analiz etmeden etkin bir istihbarat yapılanması ve politikası tesis etmek mümkün olamamaktadır. Bu perspektiften hareketle terörizmin ve istihbaratın ne ifade ettiğini anlayıp, temel unsurlarını ortaya koymadan istihbaratın terörle mücadele misyonunu ele almanın eksik ve gerçeklikten uzak bir yaklaşım olacağı düşüncesi tezin ön koşulunu oluşturmaktadır.

Terör ve terörizm kavramı güç ve çıkar olgularıyla paralel bir düzlemde gelişmiş ve çıkar mücadelesinde insanlık tarihinin başlangıcından itibaren terörizm ve terör olayları var olmuştur. Zaman içerisinde terörizmin etkinliği, motivasyonu, boyutu, yöntemi, söylemi, referansı farklılaşmış olsa da terörizm günümüzün uluslararası ilişkiler ve siyaset konjokturüne meydan okuyan olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat üretme, dolayısıyla bilgiye sahip olmak amliyesi ise tarihin hemen her döneminde hem bir ihtiyaç hem de üstünlük kaynağı şeklinde kendini hissettirmektedir.

Günümüzde devlet aktörlerinin bir kısmı söz konusu terör örgütlerini araçsallaştırırken, diğer kısmı tehdit olarak algılamakta veya pasif bir konumlanmayı tercih etmektedir. Bu stratejik tercihlerden veya politikalardan çoğunlukla çıkar maksimizasyonu bağlamında terör örgütlerini siyasi enstrüman olarak kullanma eğilimi ağırlık kazanmakta; devletler arası güç mücadelesinde gayrinizami harp, asimetrik savaş, vekalet savaşı, psikolojik savaş yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. Terörizm olgusunun günümüze yansımaları incelendiğinde terörizmle istihbarat arasında ‘tehdit ve tedbir’ parametreleri temelinde süreklilik arz eden bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla terörizm ve istihbarat dinamik bir yapıda, karşılıklı olarak yapısal, araçsal ve yöntemsel bir çerçeve dahilinde dönüşmektedir. Bu dönüşüm ve etkileşimin sonucu olarak terörizmin imkan ve kabiliyetine karşı aynı tarz ve yaklaşımla terörizmin doğasına uygun mukavemet gösterme zarureti istihbarat anlayışını ve stratejisini de geri dönülemez bir noktaya sürüklemektedir.

Terörle mücadele noktasında ise küreselleşen dünyada bilgiye sahip olmak çok daha kıymetli hale gelmektedir. Devletler açısından terörü ve terörist faaliyetleri önlemek istikametinde zaman, algı ve hareket imkanı bakımından bir adım önde olmak hayati önem taşımaktadır. Bu durum istihbarata olan ihtiyacın her zamankinden daha fazla hissedilmesine sebep olmaktadır. İstihbaratın ve istihbarat yapılanmasının mevcut terörist eylem risk ve

tehditleri karşısında taktik, strateji, analiz, operasyonel yapı, metod bağlamında bir dönüşüm süreci yaşaması kaçınılmaz olmaktadır.

Terörizmle istihbarat bağıntısına yönelik araştırmaya dayanan bu çalışmada, terörizm ve istihbaratın bağıl dönüşümünün kaçınılmaz olduğu argümanına yönelik olarak, öncelikle terör, terörizm, istihbarat olgularına dair kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede antik Yunan döneminden 20. yüzyıla kadar terörizmin tarihsel gelişim ve devinim süreci istihbarat temelinde açıklanacaktır. Ayrıca istihbarat çalışmalarının ilkel tezahürlerinden modern uygulamalarına uzanan süreçte dönüşüm süreci incelemek ve modern terörizm ile modern istihbarat olgusu birbirleriyle bütünleştirilecektir. İkinci bölümde yöntemsel anlamda terörizmin ve istihbaratın dönüşüm ve gelişimi ele alınmaktadır. Terörizmle beraber önemi artan ve istihbarat literatürüne yeni dahil edilen istihbarat türlerinin terörizmle mücadelede üstlendiği roller açıklanmaya çalışılacaktır. Son bölümde ise terörizmin teşkilatlanma, ihtisaslaşma ve kurumsallaşma bağlamında istihbaratta meydana getirdiği yapısal değişimler ve 20. yüzyıldan sonra bambaşka bir tehdede dönüşen terörizmin etki ve boyutlarına paralel olarak özellikle teknolojinin yön verdiği yeni istihbarat araçları örneklerle ortaya konacaktır. İstihbaratın kurumsal değişimi Amerikan ‘istihbarat’ı örneğinden hareketle analiz edilecek ve dönüşmüş terörizme karşı ortaya konan yeni istihbarat anlayışının yapısal unsurları detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

İstihbarat pratiğinin kendine has özelliği kapsamında kamu erişimine açık olan ve çoğunlukla yabancı kaynaklarla sınırlı olacak çalışmada “İstihbaratın geleneksel pratiğinde, terörizmin günümüz girdisiyle nasıl bir etkileşim söz konusudur?” sorusuna cevap aranmaktadır. Literatür taraması yoluyla icra edilecek olan bu çalışmada terörizm ve istihbaratla ilgili kavramsal ve tarihsel bir çerçeve çizilmeye, terörizm sonrası istihbaratın dönüşüm süreci açıklanmaya çalışılmaktadır. Hem terör örgütlerinin hem de devlet aktörlerinin istihbarat disiplini aracılığıyla terörizmle mücadelede ‘strateji üretme ve mücadele etme’, diğer bir deyişle ‘tehdit ve tedbir’ ekseninde tecrübe ettiği dönüşümün ortaya konması amaçlanmaktadır.

Yapılan araştırma sonrasında, terörle mücadelede devlet aktörlerinin etkin mücadele yöntemlerinde, istihbarat disiplini ile ilgili ‘bilinç’ düzeyinin artırılması sağlanabilecek ve tek yönlü değerlendirme yerine farklı öznelerin de dikkate alındığı, ‘derinlik ve genişlik’ kazanmış bir anlayışla terörizmle mücadelede istihbarat disiplini ön plana çıkarılabilecektir. Böylece dönüşmüş terörizme karşı, yenilenmiş bir istihbarat anlayışıyla tedbir alınırken, akademik temelleri olan bir istihbarat metodolojisi bilime katkı olarak sağlanabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR, TERÖRİZM, İSTİHBARAT

1.1 Terör

Latince “Terrere” sözcüğünden türetilen terör ifadesinin korkudan sarsıntı geçirme, korkudan dehşete düşmeye sebep olma anlamını taşıdığı görülmektedir (Yayla, 1990:1). TDK’ya göre ise terörün karşılığı korkutma, yıldırma ifadeleri olmaktadır (Türk Dil Kurumu). Tarihsel olarak geçmişini ‘Habil ve Kabil’den başlatabileceğimiz terör kavramının antik çağ ve eski dönemlerde bir çok örnekleri bulunmaktadır. Bugünkü anlamıyla ilk olarak kullanımı 1789’da ‘Dictionnaire De’Academia Française’ in yayınlanan ekinde görülmüş, daha sonraki dönemlerde terör kavramı bir olguya dönüştürülerek bir şiddet sistemi ve rejimi olarak tanımlanmıştır (Altuğ, 1995:19). İlk dönemlerde terör ve terörist faaliyetler çoğunlukla salt siyasal ve dini amaçlarla ortaya konmuş; özellikle 1800’ lü yıllardan sonra siyasal, ideolojik, etnik, milliyetçi referans ve motivasyonlar temelinde çeşitlenerek etkisini arttırmaya başlamıştır.

Terörden terörizme geçişte şiddet eylemleri bireysellikten organize ve sistematik bir yapıya evrilmekte; siyasetin ağırlıkta olduğu birçok amaca hizmet edebilmektedir. Prof. Dr. Yılmaz Altuğ bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır (Altuğ,1995:18):

Terör birçok kez gayri iradi olarak ortaya çıkabilir. Birçok savaş, terör ve kitle terörünün veya ihtilal amacıyla ayaklanmanın kontrol edilmez olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan terörizm ise siyasi maksatlarla iradi olarak terör yaratmaktır. Terörizm, terörü sistematik ve hesaplı kullanmaktır, ne kadar ham olursa olsun bir felsefe, teori veya ideolojiye dayanmaktadır.

Bu görüşü referans olarak aldığımızda, terör içerdiği şiddet ögesi marifetiyle bir araca dönüşmüş ve siyasal, dini, etnik ve ideolojik amaçlara hizmet ederek çok boyutlu bir olgu haline gelmiştir. Dolayısıyla terör eylemlerinin salt şiddet içeren faaliyetler olmaktan çıkarak bilinçli, sistemli, çoğulcu bir yapıya doğru evrilmesiyle beraber terör bambaşka bir kimliğe bürünebilmektedir. Bu kimlik de çoğunlukla terörizm olarak ifade edilmekte; terör kavramı yanında, ‘terörizm’ şeklinde nitelendirilen kavram da sıklıkla kullanılmaktadır. Söz konusu terimin incelenmesi, kavramsal tartışmaların akademik anlamlarının anlaşılmasında faydalı olacaktır.

1.2 Terörizm

Terörün şiddet ya da şiddet tehditini içeren eylemsel yapısı terörizmde siyasal, örgütsel, sistematik bir kimliğe bürünmektedir. Terör; eylemsel şiddet boyutunu, terörizm ise çoğunlukla ideolojik ya da siyasal söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm; terör şiddetinin sistematik hale gelmesiyle kurumsallaşmıştır. Farklı dinamiklere, pratiğe ve köklü bir tarihsel geçmişe sahip olması itibarıyla de kuramsallaşmış olduğu düşünülmektedir. Bu kurumsallaşma ve bu kurumsallaşma farklı motivasyonlar temelinde gelişebilmektedir. El-Kaide ve DEAŞ örneklerinde dini ve siyasi motivasyonlar ön plana çıkarken ETA, IRA, PKK terörizminde etnik motivasyon başat aktör olarak yer almaktadır.

Propaganda ve psikoloji, terörizmin kalbi olarak ifade edilmektedir (Eubank&Weinberg, 2006:3). Herhangi bir terörist saldırının propoganda ve psikolojik etkisi saldırının reel sonuçlarından ziyade terörizm lehine somut ve kalıcı kazanımlar sağlayabilmektedir. Günümüzde teknolojinin ve iletişim kanallarının geldiği nokta itibarıyla terörizmin propaganda faaliyetleri refah ve gelir seviyesi yüksek, hiçbir dönemde terörizmin doğrudan muhatabı olmamış ülkelerin bile dikkatini ve ilgisini dünyanın herhangi bir bölgesine veya ülkesine yönlendirebilmektedir.

İstihbarat temel misyon olarak terörle mücadele bağlamında terörist eylemleri gerçekleşmeden önleme ana misyonuna yönelik icra edilmektedir. Bunun yanı sıra istihbarat, özellikle medya platformunda propaganda temelli mücadeleyi aynı kararlılık ve etkinlikle uygulamayı da asli misyonlarından biri olarak benimsemektedir. Propaganda faaliyetlerinin etkin istihbarat çalışmalarıyla önlenmesi sonucunda terörizmin ideolojik ve fikirsel genişlemesiyle taban kazanmasının önüne geçilebilmektedir. Eubank ve Weinberg'in propaganda görüşüne ithafen "istihbaratın propaganda faaliyetlerini terörizmin kalbindeki mücadele" olarak tanımlamak doğru bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Eubank, 2006:3)

Terörizmin değişmez taktiği şiddet olmaktadır. Teknolojik ve bilimsel gelişmeler terörizm şiddetini daha öldürücü ve korkutucu bir tehdite dönüştürmektedir (Taylor, 2002:8). Yüzyıllar boyunca kamalar, silahlar, bombalar, suikastler, intihar eylemleri şiddet sarmalı içerisinde öldürmek için kullanılmıştır. Aynı şekilde terörizm yöntemini benimseyen aktörler; adam kaçırmaya, uçak kaçırmaya, siber terör gibi usullere taleplerini zorla kabul ettirme noktasında sıklıkla başvurmaktadır. Söz konusu tercihlere karşı istihbarat faaliyetleri terörizmin araçlarına mukavemet edebilecek nitelikte ve donanımda araçlara sahip olma zaruretiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Terörizm çoğunlukla bir devlete ve ülkeye karşı konumlanırken; terörizmin mantalitesine aykırı bir şekilde totaliter ve otoriter rejimlerde terörizm devlet eliyle sistemli bir biçimde doğrudan kendi vatandaşlarına karşı da yürütülebilmektedir. Stalin – Sovyet Yönetimi, Hitler – Nazi Almanyası, Irak – Saddam İktidarı bu durumun en bariz örnekleri olarak gösterilmektedir. Devlet teröründe devlet istihbaratı da doğrudan kendi vatandaşlarına yönelik faaliyetler yürütebilmektedir. Ancak çalışmanın temel yaklaşımının istihbaratın devlete karşı yönelen terörizm varlığı karşısındaki refleksleri olması itibariyle bu tarz terörizm örnekleri dikkate alınmamaktadır.

Sonuç olarak ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramları anlamsal ve yapısal olarak birbirini tamamlayan, birbirlerinin ikamesi olarak kullanılabilen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak terörde ön plana çıkan eylemsel şiddet ögesi terörizmde sistematik, örgütsel ve kurumsal bir yapıya dönüşerek farklı bir olgu haline gelebilmektedir. Bunun yanısıra terörizmde propaganda ve psikolojik algı faaliyetleri ön plana çıkmakta; dini, siyasal, etnik ve ideolojik motivasyonlar çok daha etkili olabilmektedir. Böylesine önemli ve etkili bir olgunun tarihsel olarak incelenmesi ve Antik Çağ’dan günümüze gelişiminin analiz edilmesi istihbarat açısından da terörün ve terörizmin ruhunu ve mantığını kavrama noktasında çok ciddi kazanımlar sağlayabilmektedir.

1.2.1 Tarihte İlk Terör Olayları ve Terörist Yapılanmalar

Terörizm, yeni nesil açısından son zamanlarda ortaya çıkan ve El- Kaide - 11 Eylül saldırısından müteşekkil bir olgu olarak görülmektedir. Halbuki terörizm antik çağlara uzanan köklü bir tarihe sahip bulunmakta; günümüzde de değişik fraksiyonlarla varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle terörizmin istihbarat ile ilintisini ortaya koymak babında, terörizmin tarihsel sürecinin kısaca ele alınması faydalı olacaktır.

1.2.1.1 Antik Çağda Yunanlılar Antik Çağ’da Antik Yunan devletinde tiranlık Aristoteles’e göre en kötü yönetim biçimi olarak görülmüştür (Eubank&Weinberg, 2006:20). Gücü illegal olarak elinde tutan tiran iktidarı, siyasi rakiplerine karşı işkence ve infaz metodlarına başvurmuş, aile hanedanlığına dayalı halktan uzak bir yönetim sergilemiştir. Nefret ve aşağılanma motivasyonunun harekete geçirdiği bireyler, tiran zalimliğine ve lüks yaşam tarzına başkaldırı olarak suikastler düzenlemiştir. Terörizmin tarihsel diğer örneklerinden farklı olarak bu terörizm faaliyetlerinin doğrudan tiranları ortadan kaldırma amacı taşıdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla suikastlerde örtülü mesajlar verme ve propoganda yapma amacı bulunmamakla beraber sistemli ve organize bir faaliyet yürütülmemektedir. İstihbarat da bu paralelde bu dönem itibariyle sınırlı bir içeriğe ve derinliğe sahip olmaktadır.

1.2.1.2 Zelotlar (Sicariiler)

Filistin’ de 1.yüzyılda Yahudiler’e bağlı bir tarikat olan Zelotlar’ın Romalı birçok siyasal ve dinsel şahsiyete düzenlediği suikastlar ve eylemler nedeniyle örgütlü terörizmin tarihteki ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Zelotlara, suikastlerde kullandığı kama ‘sica’dan” esinlenilerek Sicariiler denilmektedir. Sicariiler’in temel felsefesi olan “ No Lord, But God” (D.Law, 2015:29) felsefesi elitlere ve yöneticilere başkaldırı anlamında dini ve siyasal motivasyonları bünyesinde barındırmaktadır. Terörizmin belirsiz ve öngörülemez yapısını net bir şekilde ortaya koyan tarihteki ilk ciddi eylemler Sicariiler’in gündüz, kalabalık topluluklar ve halk arasında yaptığı suikastler yoluyla gerçekleştirilmiştir (Chailand&Blin, 2016:67) Günümüz terörizm metotlarına benzer şekilde suikastlerin yanısıra adam kaçıırma metodlarına da başvurulmuştur.

Terörizm, zaman ve lokasyon bağlamında her an her yerde olabilme dinamiğine sahip olmaktadır. Bu durumun yansımaları Sicariiler örneğinde açıkça görülmektedir. Ayrıca bu dinamiğin doğal sonucu olarak halkta psikolojik etki ve korku yaratma stratejisi de bu dönemde Sicariiler tarafından başarıyla uygulanmıştır. Sicariiler’in terörizm tarihine yaptığı diğer bir katkı ise yapılan suikastlerde hedef alınan kişiler ve gerçekleştirilen suikastlerde uygulanan terörizm metodları bağlamında Sicariiler’in uyguladığı şiddetin propaganda unsurunu da bünyesinde barındırması olmaktadır. Bu stratejileri ve metotları on yıllar boyunca uygulayan Zelotların son dönemlerinde şiddeti sivil insanlara yöneltmesi onun başlangıcı olmuştur ve Romalılar tarafından ortadan kaldırılmıştır (Chailand&Blin, 2016:65-69). Sicariiler, terörizm tarihinin şiddete dayalı, siyasi-dinsel-etnik referansları bünyesinde barındıran, sistematik ve organize yapıya sahip ilk ciddi örneği olarak kendi çağında ses getirmenin yanısıra sonraki dönemlerde ve çağlarda modern terörizm örneklerine de ilham kaynağı olmuştur. Dolayısıyla istihbaratın da terörizmle mücadele çalışmalarında derinlemesine incelemesi ve analiz etmesi gereken birincil referans kaynaklarından birisinin de Sicariiler olması gerektiği düşüncesi sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1.3 Haşhaşiler

İsmaili tarikatı, Hz. Ali’nin öldürülmesiyle başlayan Şii hareketinin daha sonraki yıllarda gelişen bir kolu olarak ortaya çıkmıştır. Haşhaşi örgütü ise İsmaili tarikatının bir kolu olarak gelişmiş, Hasan Sabbahla birlikte gücünün doruk noktasına ulaşmıştır. Hasan Sabbah, örgütünü coğrafi açıdan ulaşılması zor Kuzey İran yakınlarında yer alan Alamut Kalesinde konumlandırmış; bu konumlanmanın ve stratejik tercihin yansımaları modern dönem terör örgütlerinde esin kaynağı olmuştur. Nitekim günümüzde PKK’nın merkezi karargâhının Kandil

dağlarında, El Kaide'nin çekirdek yapısının Afganistan'ın Kandahar şehrinde olması bu durumun tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haşhaşiler, Selçuklu yöneticilerine, askerlerine, kadılarına karşı sufi ya da dilenci kılığında örtülü kimlikle etkili ve sarsıcı eylemler düzenlemiştir. Haşhaşiler, doğrudan bir devlete ve yöneticilerine karşı uyguladıkları suikast yöntemleriyle ve gerilla taktikleriyle dünya siyaset ve terörizm tarihinde o zamana kadar görülmemiş ve sonraki dönemleri de etkileyecek olan yepyeni bir konsept ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Haşhaşiler, modern terörizm örneklerini teşkilatlanma ve örgütsel yapılanma bağlamında etkilemiştir (Taylor, 2002:20). Haşhaşilerin teşkilatlanması; Hasan Sabbah önderliğindeki merkezî karargâh, hiyerarşik olarak sonra gelen bölgesel yöneticiler ve en altta fedailerden oluşmaktadır. Bu yapıya benzer örneklere baktığımızda El- Kaide örneğinde Usama Bin Ladin önderliğinde merkezi teşkilat, dünyanın dört bir tarafında yerel veya bölgesel yöneticiler ve en altta Haşhaşiler'in fedaileri yerine örgütün kendi deyimiyle mücahitler bulunmaktadır.

İki yüzyıl boyunca faaliyetlerini sürdüren örgütün en sarsıcı eylemi, bin yıl Müslüman dünyasının devlet örgütlenmesine rehberlik edecek siyasetin ve bürokrasinin mimarı olan, Nizamülmülk'ün öldürülmesi olmuştur. Nizamülmülk Haşhaşiler'in terörist eylemlerine ve gizli faaliyetlerine karşı istihbaratın ve istihbarat çalışmalarının önemini o dönemde idrak etmiş ve Siyasetnamesinde şu sözlerle durumu açıklamıştır (Chailand&Blin,2016:79):

“Tüccar, seyyah, sufi, eczacı, vb. kılığında gizlenerek ispiyonlar sürekli yol kat etmeli ve olan biten şeyler hiçbir şekilde bilinmeden kalmasın diye gördükleri ve duydukları şeyleri ayrıntılı şekilde rapor etmelidir. Böylece toplanan istihbarata göre eğer bir olay olacaksa derhal buna bağlı tedbirler alınmalıdır.

Nizamülmülk engin devlet tecrübesine ve haber almaya verdiği öneme rağmen kendini korumayı başaramamıştır. O'nun ölümü, o dönemde büyük ve sansasyonel bir terörist eylem babında günümüzdeki 11 Eylül saldırısına eşdeğer sarsıntı ve psikolojik şok yaratmıştır. Sonraki dönemlerde etkisini ve faaliyetlerini genişleten Haşhaşiler ortaya çıkışlarından iki yüzyıl sonra Moğollar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Haşhaşiler, teröristlerin gerçek zarar verme kapasiteleriyle orantısız olarak yaydıkları akıl dışı korku iklimini yerine getirmede eski ve modern zaman terörizm tarihinin en önemli örneklerinden biri olmaktadır (Chailand&Blin,2016:93).

Sicariiler ve Haşhaşilerin metodları ve taktikleri terörizm tarihi açısından adeta çığır açmakta; bu metod ve taktikler günümüzde de medya, ideoloji, bilim, teknoloji ve farklı

referanslarla güçlendirilerek modern teröristler tarafından da uygulanmaktadır (D.Law, 2015:42). Terörizmin tarihsel ilk örneklerinin aksine modern dönemde terörizm etki ve sonuçları bakımından daha sistematik, kompleks, kurumsal bir yapıda ve küresel bir platformda faaliyet göstermektedir.

1.2.2 Modern Dönemde Terörizm

Günümüz manasıyla terörizm ise “Tablo-1’ de” görüleceği üzere David RAPOPORT tarafından dört dalgaya ayrılmaktadır.

Tablo 1 Modern Terörizm

(C.Rapoport, 2002)

Modern Terörizm			
Anarşist Dalga	Anti-Kolonyal Dalga	Yeni Sol Dalga	Dini Dalga

Anarşist Dalga 1880’lü yıllardan den itibaren ulaşım, iletişim ve silah teknolojisi alanındaki gelişmelerin, sanayileşmenin, işçi hareketlerinin ve anarşizm ideolojisinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Devlete karşı sonuç almanın terör eylemleri ile mümkün olacağı inancı hâkim olmaktadır. Fransız Kral 3. Napolyon’un anarşist Felice Orsini tarafından 1858’de öldürülmesi hadisesi modern terörizmin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Duke Üniversitesin’den Martin Milller’a göre Zelotlar ve Haşhaşiler için terörizm dinsel amaçlara ulaşmak için siyasal bir enstrüman iken, bu dönemde terörizmin doğrudan siyasete karşı bir enstrüman olduğunu ifade etmektedir. (Taylor, 2002:32). Dolayısıyla terörizm bu dönemde araçsal konumunu muhafaza ederken amaçsal bir dönüşüm yaşamaktadır

19 ve 20 Yüzyılın ilk yılları arasındaki anarşist dalga olarak adlandırılan dönemde terörizmin etki alanı genişlemekte, yöneldiği siyasi figürlerin sayıları artmakta ve doğrudan siyasi amaçlara yönelik olmaktadır. Terörist eylemlerde kullanılan metodların farklılaşması, özellikle patlayıcının sıklıkla kullanılması sonucu çok daha yıkıcı sonuçların ortaya çıkması ile beraber bu dönemde modern terörizmin tanımlanmasıyla terörizm bambaşka bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu algının sonucu olarak terörizm istihbaratın birincil önceliği olmasa da bu dönemde istihbaratın çalışma sahalarından birisi olarak ortaya çıkmıştır.

Modern terörizmin ortaya çıkışı ile modern istihbarat yapılanmasının ilk olarak 1909'da İngiltere'de tesis edilmesi hemen hemen aynı döneme denk gelmektedir. İstihbaratın, siyasetin ve terörizmin geldiği nokta itibariyle yeniden yapılandırılması, ayrı bir birim olarak konumlandırılması ihtiyacı bu dönemde bir anlamda zarurete dönüşmektedir. Modern terörizm tarihine baktığımızda üç farklı evrede terörizmin geliştiği görülmektedir: Anti- Kolonyal Dalga, Yeni Sol Dalga, Dini Dalga (C.Rapoport, 2002) .

Anti-Kolonyal Dalga dönemi, Fransız Devrimi ve 1.Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik ve ulus-devlet akımının belirleyici olduğu ve birçok azınlığın bağımsızlık kazanma yolunda başvurduğu terörist eylemlerin yaşandığı dönem olmaktadır. 2. Dünya Savaşı sonrasında Vietnam, Laos, Kamboçya, Yemen gibi birçok ülkede bağımsızlık mücadelesinin kazanılmasında önemli rol oynamaktadır (Eubank, 2006:51-52). Cezayir ve Filistin örnekleri ile diğer bağımsızlık mücadeleleri kıyaslandığında terörizmin ve şiddetin çok daha etkili olduğu görülmektedir. Buna karşın bu dönemde terörizm devletler açısından önemli bir konu olarak algılansa da günümüzde devletlerin ortaya koyduğu temel tehdit ve risk yaklaşımının benimsenmediği anlaşılmaktadır (Eubank, 2006:59). Özellikle 1. Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'nın güçlenmesinin ardından devletlerin tehdit anlayışının sonucu olarak istihbaratın temel önceliğinin bu dönemde Nazizm ve Nazi yayılcılığı olduğu görülmektedir.

Yeni Sol Dalga döneminde 2. Dünya Savaşı ve özellikle Amerika'nın Vietnam işgali sonrası sol ideoloji temelli gelişen terörist faaliyetlerin boyutu ve kapsamı itibariyle terörizm uluslararası nitelik kazanmaktadır.1960 ve 1970'li yıllarda sol devrimci tanımlanan terörizm hareketleri İrlanda ve Bask örneklerinde etnik motivasyonlarla birleşerek güçlerinin doruk noktasına ulaşmıştır. Dini, etnik ve devrimci motivasyonların bir arada görüldüğü Katolik İrlanda ve etnik motivasyonun başat aktör olduğu Bask örneklerinde görüldüğü gibi bazı devletlerce risk ve güvenlik tehditi ayrılıkçı terör örgütleri üzerine inşa edilirken; terörizmin istihbarat çalışmalarındaki ağırlığı da artmıştır. Ancak etnik temelli terörizmin bu dönemde ivme kazanmasına karşın bu dönemde birçok devletin istihbarat önceliği şüphesiz komünizmle mücadele ve nükleer silahlanma yarışı olmuştur.

Dini Dalga kapsamında 1979 İran İslam Devrimi ve Sovyetler' in Afganistan işgali sonrası gelişen süreçte dinsel ve İslam'a dayalı referanslar ile motivasyonlar etkili olmakta; 11 Eylül saldırıları ise terörizmin doruk noktası olarak gösterilmektedir. Bu dönemde Ortadoğu coğrafyasında ortaya çıkan ve gelişen yeni terörizm hareketi dinî motivasyonlar doğrultusunda şekillenmiştir. Bu yeni hareket, terörizm terminolojisine uçak kaçırma ve intihar eylemleri gibi

yeni metotlar eklemiştir (Taylor, 2002:70). Sonuçta devletlerce risk ve güvenlik tehdidi sıralamasında terörizm birinci konuma yükseltilmiştir. Müşahede edilen yeni araç, taktik, eylem, söylem ve stratejilere aynı imkan ve kabiliyetle karşılık verebilecek istihbarat mekanizmasının varlığına bu dönemde tarihte hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla istihbarat algısının, politikasının ve teşkilatlanmasının adeta yeniden dizayn edilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır.

Terör olaylarında kullanılan silahlarının kama ve patlayıcıdan biyolojik, kimyasal ve karmaşık silah sistemlerine doğru geliştiği tarihsel süreçte terörizm geldiği nokta itibariyle, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında küresel ve çok boyutlu bir tehdit olarak kabul görmektedir. Tarihsel olarak terörizmin devletler ve istihbarat örgütlerince öncelik verildiği 1990' lı yıllara kadar, terörizm önemli bir enstrüman olarak değerlendirilmiş olsa da etki ve sonuçları bakımından terörizm ve istihbaratın tam olarak kesişmesi 20. ve 21. yy'da gerçekleşmektedir. Sonuç olarak modern istihbaratın ve modern terörizmin 19.yy ve 20.yy'ın başlarından itibaren geliştiği yaygın bir görüş olsa da terörizmin etkisi ve sonuçları bağlamında modern istihbaratı 20.yy ve 21.yy. in ürünü olarak rasyonel ve analitik bir perspektifle ortaya koymanın daha doğru sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

1.3 İstihbarat

İstihbarat, kökeni itibariyle Arapça 'istihbar' kelimesine dayanmakta olup, bilgi toplama ve haber toplama anlamını taşımaktadır (Seren, 2017:223). İstihbarat, genel anlamda elde edilen tüm bilgilerin toplanması, tasnifi, değerlendirilmesi, analizi, birleştirilmesi ve açıklanması neticesinde ortaya çıkan ürün olarak tanımlanmaktadır. İstihbaratın temel fonksiyonu noktasında ise istihbarat, diğer devletlerin şu anki ve gelecekteki hedeflerine yönelik bilinmezliği ortadan kaldırmaya yönelik bir faaliyet olabileceği gibi, gelecekteki herhangi bir tehdide karşı öngörülerde bulunarak üstünlük sağlama faaliyeti olarak da değerlendirilmektedir (Phytian, 2009:73).

İstihbarat kavramının genel olarak bilginin toplanması ve ürüne dönüştürülmesi olarak genel bir tanımı yapılmış olsa da istihbaratın ayrı bir akademik ve bilimsel alana taşınmasıyla farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. İstihbarat, her ne kadar akademik açıdan yarım asırlık bir tecrübeye sahip olması itibariyle yeni bir akademik disiplin olarak kabul edilmiş olsa da, bu kısa zaman zarfı içerisinde yapılan akademik çalışmalarla istihbarata akademik derinlik kazandırılmıştır. Özellikle Sherman Kent'in ortaya koyduğu "stratejik istihbarat" kavramının istihbaratın ayrı bir bilimsel ve akademik çalışma sahası olarak kabul edilmesinde çok büyük katkıları olmuştur (Kent, 1965). Daha sonraki yıllarda istihbaratı bilimsel olarak ele alan

akademik çalışmalar artmış; istihbarata dair farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. İstihbaratın kavramsal olarak ne olduğu ve neleri içerdiği noktasında Tablo-2’de görüleceği üzere farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Tablo 2 İstihbarat Yaklaşımları

(Seren, 2017, s. 224-228)

KİŞİ	İSTİHBARATIN KAPSAMINA YÖNELİK YAKLAŞIM
M. Herman	Bilginin taraflara göre değişkenliği (İstihbarat olup olmadığı) gerçeğini ortaya koymaktadır. Karar alıcıların bakış açısı bilginin istihbarata dönüşmesinde etkili olmaktadır (Herman, 2001:10)
S. Kent	İstihbarat gözlem, araştırmaya, analize dayalı bilimsel ve akademik süreç olduğunu ifade etmektedir (Kent, 1965:4)
H.J. Philip	Siyasi, kültürel, hukuki yapı ve tarihsel tecrübelerin şekillendirdiği ulusal güvenlik algısındaki yaklaşımlar devletlerin istihbaratına yön verdiğini iddia etmektedir (Davies, 2002:64)
Prunckun	S. Kent’in yaklaşımına benzer olarak istihbaratın araştırma metotlarına dayalı bilim olduğunu öne sürmektedir (Prunckun, 2010:2)
Kahn	Bilginin en geniş anlamıdır, bilginin farklı bir unsuru olarak istihbaratın savaşta yardımcı kuvveti olduğunu ve saldırı için değil savunma için zorunlu olduğunu iddia ederek istihbaratın savunma özelliklerine vurgu yapmaktadır (Kahn, 2002)
Peter Gill	Kahn’ın yaklaşımının sadece savaşa yönelik olduğunu belirterek karşı çıkmakta ve istihbaratın hem savunma hem saldırı için temel unsur olduğunu belirtmektedir (Gill, 2009:210)
M.Chertof	İstihbarat 21. yy.da terörizme karşı bir radar olarak görmekte ve terörizm tehdidi karşısında istihbaratın erken uyarı sistemi olduğu görüşün savunmaktadır (Chertoff, 2006)
J. Ferris	İstihbarat stratejiden ziyade taktikleri etkilemektedir diyerek taktiksel ve operasyonel yapıya vurgu yapmaktadır (Ferris, 2005:103)

Tablodaki yaklaşımları terörizmle mücadele bağlamında istihbarat fonksiyonlarına uyarladığımızda karşımıza farklı sonuçlar çıkmaktadır. M. Herman'ın vurguladığı istihbarat tüketicilerinin istihbarat oluşturma sürecindeki müdahalesi özellikle terörizmle mücadelede istihbarat başarısızlıklarına sebep olabilmektedir. Bunun yanı sıra P. H. Davies'e göre her devletin kendine has tarihsel, kültürel ve siyasal yapısının şekillendirdiği ulusal güvenlik algısı istihbaratı da şekillendirmektedir. Dolayısıyla terörizmin hiçbir zaman muhatabı olmamış, etnik ve kültürel sorunlara sahip bulunmayan bir devletin istihbaratı da bambaşka bir sahada faaliyet gösterebilmektedir. S. Kent'in ve H. Prunckun'un ortaya koyduğu istihbarat yaklaşımı analize dayalı bilimsel ve akademik süreci öngörmesi itibariyle terörizm gibi çok boyutlu ve karmaşık bir yapıyla mücadelede daha gerçekçi ve doğru bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahn'ın ortaya koyduğu yaklaşım ise terörizmle mücadele gibi istihbaratın hem savunma hem de saldırıda her an ve her yerde olmak, etkin bir mücadele yürütmek zorunda olduğu bir alanda işlevsiz kalabilmektedir. Chertoff'un ortaya koyduğu istihbarat yaklaşım ise terörle mücadelede istihbarata atfedilen önemi ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlardan ve görüşlerden hareketle istihbaratın bilhassa terörizmle mücadelede birçok unsuru ve boyutu bünyesinde barındıran, her an ihtiyaç duyulan, taktik-strateji- operasyon kavramlarının birbiriyle bütünleştiği, analizin ön plana çıktığı, gizli veya aleni olarak yapılan, yüksek öneme haiz bilgi alma faaliyetlerden oluşan stratejik bir kavram ve olgu olduğu düşünülmektedir.

1.4 İstihbaratın 20. Yüzyıla Kadar Değişim ve Dönüşüm Süreci

1.4.1 21. Yüzyıla Kadar İstihbarat

İstihbarat, kökleri insanlık tarihinin öncesine uzanan eski bir eylemdir. İstihbaratın ya da bilginin ortaya çıkışında biyolojik ve yaşamsal sebepler belirleyici olmaktadır. Bu ilkel seviyedeki istihbarat 'nefes almaya' benzemektedir ve yaşamak için elzem bir ihtiyacın bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Kahn, 2009:4). Kahn'ın tarihsel olarak ilk çağlarda istihbaratın ya da bilginin doğuşunda ortaya koyduğu 'hayatta kalma' olgusuna ek olarak Johnson, refaha ve daha iyiye ulaşma talebine vurgu yapmakta; hayatta kalmayı korku ile, refaha ya da iyiye olan talebi ise hırsıyla ilişkilendirmektedir (Johnson, 2009:48). Bu ilkel dönem için ortaya konulan yaklaşımların yansıması olarak devletler, tehditleri bertaraf etmenin kendi varlığını sürdürebilmenin olmazsa olmaz koşulu olarak görmekte; ortaya çıkan fırsatları değerlendirmenin refahı arttıracacağı inancını taşımaktadır.

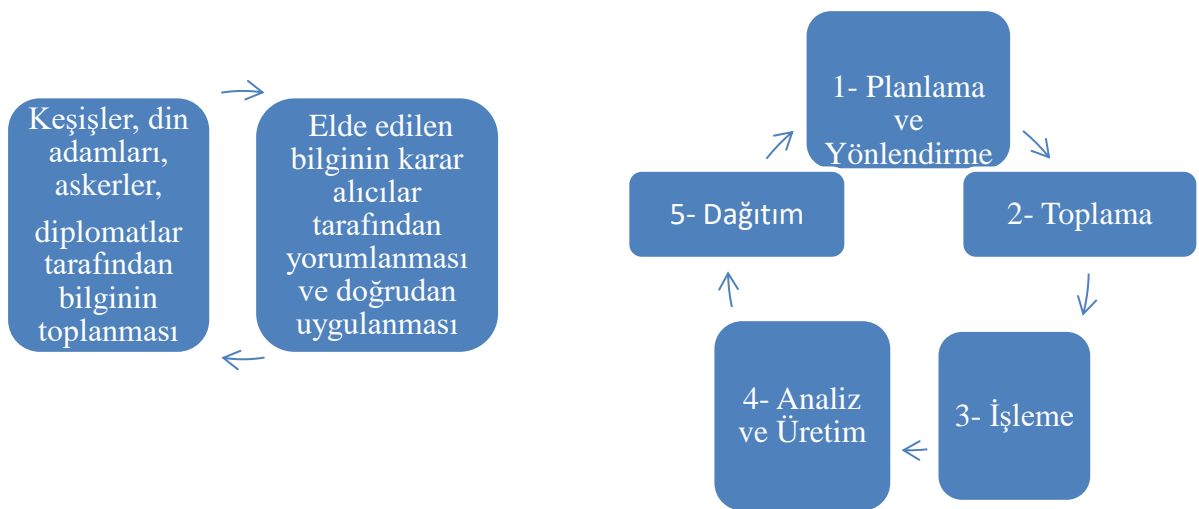
İlk çağlarda yaşamanın ve var olmanın tezahürü olarak mistik güç ve inanca göre yapılan haber alma faaliyetleri, toplumların yerleşik hayata geçmesi ve devlet olarak yönetilmeye başlanmasıyla beraber o devletin iç ve dış güvenliğini sağlayabilmesi ihtiyacına

binaen yapılan gizli haber toplama ve istihbarat faaliyetlerine dönüşmektedir. Geleneksel istihbarat döneminde istihbarat faaliyetleri resmi olmayan görevliler, çoğunlukla askerler ve siyaset kurumu içerisindeki geçici yapılar tarafından yürütülmüştür. Bilgi alma yani istihbarattaki temel amaç ise karşı güç hakkında savaş temelli bilgi edinmek olmuştur. Bu dönemde istihbarat savaş kazanmanın asli ve olmazsa olmaz bir unsuru olarak görülmemekte; tali ve yardımcı bir kuvvet olarak değerlendirilmektedir.

Orta Çağ'ın sonuna doğru ortaya çıkan Rönesans ve Reform hareketleri ile dini dogmaların bilim üzerindeki etkisi kırılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda bu dönemde bilgi ya da istihbarat geçmişe kıyasla daha kolay elde edilebilir ve ulaşılabilir hale gelmiştir (Seren, 2017:147) Ancak bu gelişmelere rağmen Rönesans'tan 1880'li yıllara uzanan süreçte, istihbaratın ayrı bir kurum olarak ortaya çıktığı tarihe kadar istihbarat faaliyetleri geçici nitelikte faaliyetlerden oluşmuştur. Bu sürecin diğer bir özelliği ise genellikle diplomatlar tarafından yürütülen faaliyetler sonucu elde edilen istihbaratın değerlendirilmesinin, yorumlanmasının ve uygulanmasının bir kişide genellikle devletin başındaki kişide toplanmasıdır (Seren, 2017:151) Yani geleneksel istihbarat çarkından farklı olarak "Şekil-1'de" görüleceği üzere iki aşamada bilginin elde edilmesi ve devlet yöneticilerin bilgiyi yorumlayıp bizzat uygulamasıyla süreç tamamlanmaktadır.

20. yy. a kadar İstihbarat Çarkı

Geleneksel İstihbarat Çarkı (Shulsky, 1993:2)

Şekil 1 20.yy. a kadar İstihbarat Çarkı- Geleneksel İstihbarat Çarkı

20. yy. sonrasında ihtisaslaşmanın, kurumsallaşmanın sağlanması ve profesyonel analiz unsurlarının sürece dahil edilmesiyle istihbarat üretim süreci daimî kurumlar ve uzman görevlilerce yürütülen bir süreç haline gelmiştir. Süreçte karar alıcıların rolü kısmen azaltış olup değerlendirme, yorum ve analiz görevi profesyonel uzmanlara devredilmiştir. Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi, Emperyalizm gibi siyasal ve ekonomik gelişmelerin modern dünyayı yaratırken modern istihbarata da yön vermesiyle askeri unsurların yanı sıra ekonomik, siyasal, sınıfsal, ideolojik, etnik faktörler istihbaratın çalışma alanına dahil edilmiştir. Dolayısıyla istihbaratın kurumsallaşması ve ihtisaslaşması bu dönemde bir mecburiyetin ve ihtiyacın ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk resmi örgütler, 1.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olup istihbarat kurumsal, daimî ve ayrı bir yapısal nitelik kazanmaktadır. Gelişen teknolojilere bağlı olarak telgrafın, balonun, uçakların kullanımıyla insan istihbaratından (HUMINT) sinyal istihbaratına (SIGINT) geçiş sağlanmakta; sinyal istihbaratı faaliyetleri yoğunluk kazanmaktadır. 1. Dünya Savaşı'na kadar insan istihbaratına dayalı yürütülen faaliyetlerin sinyal istihbaratı faaliyetlerine doğru genişlemesi sonucunda istihbaratta risk faktörü daha sınırlı hale gelmekte ve çok boyutlu ve anlık bilgiler elde edilebilmektedir. İstihbarat tarihi açısından devrim niteliğindeki teknolojik gelişmelere bağlı olarak bu dönem modern istihbaratın da dönüm noktalarından biri olmaktadır.

20. yy. da yaşanan iki dünya savaşının tehdit algısı ve güvenlik anlayışında yarattığı değişikliklerin sonucu olarak siyasi, askeri ya da diplomatik kurumlar içerisinde kurgulanan istihbarat çalışmaları savaş ve barış zamanı operasyonları yürüten büyük, merkezi ve sivil istihbarat teşkilatları tarafından gelişen teknolojinin kullanımıyla icra edilmektedir. MI5 ve MI6, CIA, KGB gibi istihbarat örgütleri devasa bütçeleri, kadroları ve teknolojik imkân ve kabiliyetleri ile uluslararası siyaset ve güç sisteminde başat aktörlerden biri olarak faaliyet göstermektedir. Soğuk Savaş dönemi ise istihbarat servislerinin tam olarak evrimini tamamladığı ve rüştünü ispat ettiği bir dönem olarak casusluk ve karşı istihbarat savaşlarına sahne olmaktadır. İdeolojik rekabetin ve silahlanma yarışının zirve yaptığı bu dönemde “caydırıcılık ve propaganda” metaforları iki kutuplu istihbarat savaşının odak noktası olmaktadır.

Soğuk Savaş 'ın sona ermesinin ardından özellikle son 20-30 yılda göç hareketleri artmış; etnik ve dinsel temelde radikalleşme güçlenmiştir (Beşe&Seren, 2011:140). Bunun yanı sıra terör örgütleri ileri teknolojik araçlar ve iletişim kanalları vasıtasıyla küresel ölçekte örgütsel ve finansal ağlara sahip olma imkanını yakalamıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda

terörizm devletler ve uluslararası sistem üzerinde etkinliğini her geçen gün arttıran bir olguya dönüşmüş; istihbarat çalışmalarının da odak noktası haline gelmiştir.

Tarihsel olarak istihbaratın 16-20. yy. arası istihbaratın değişim ve gelişimini ana hatlarıyla ortaya koyduğumuzda istihbaratın sadece savaş döneminde ihtiyaç duyulan olgu olmaktan çıkarak barış döneminde de ihtiyaç duyulan bir olguya dönüştüğü ve daimî, kurumsal bir yapıya doğru evrildiği görülmektedir. Zaman içerisinde devlet teşkilatlanmasında daimî ve kurumsal bir yapı haline gelen istihbarat örgütleri kadrolarında profesyonelleşme ve uzmanlaşma yolunda önemli adımlar atılmaktadır. İnsan istihbaratının önemini koruduğu gözlemlenmekle beraber bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle sinyal istihbaratın yoğunluk kazandığı, görüntülü ve anlık istihbaratın faaliyet alanının genişlediği görülmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında devletlerin risk ve tehdit algılamasında yeni bir aktör devreye girmektedir. Bu yeni aktör, terörizm, bütün klasik istihbarat ve güvenlik algılarını yerle bir ederek 20. yy. sonrasında devletlerce birincil tehdit konumuna yükseltilmektedir. Soğuk Savaş'tan terörizm çağına geçişte değişen hedefler Gregory F. Treverton tarafından Tablo-3'de görüldüğü gibi şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3 Soğuk Savaş'tan Terörizm Çağına Geçişte Değişen Hedefler

(Treverton, 2009:38)

	Soğuk Savaş (Eski)	Terör Çağı (Yeni)
Hedef	Başta Sovyetler olmak üzere devletler	Ulus ötesi aktörler, devletler
İncelenen nesnelere	Çoğunlukla büyük, merkezi ve zengin yapılar	Küçük ve lokal yapılar, bazen de bireyler
Hedef Öyküsü	Öykü: Devletler bürokratik, hiyerarşik ve coğrafik yapılardır	Fazla bir öykü yok: Devlet dışı aktörler birçok farklı boyut ve şekilde ortaya çıkabilir.
Hedef Konumu	Genellikle dışarıda	İçeride ve dışarıda
İstihbarat Tüketicileri	Sınırlı sayıda federal, siyasi, askeri resmi görevliler	Çok sayıda devletin, özel sektörün, yerel aktörlerin de dahil olduğu bir yapı
Sınırlılık	Göreceli sınırlı: Sovyetler üzerine kurgulanmış hantal bir yapı	Sınırlı olmayan bir yapı: Yeni gruplar ve yeni saldırı teknikleri
Bilgi	Gizli kaynaklardan elde edilen sınırlı bilgi	Gizli kaynakların da dahil edildiği geniş kaynak yelpazesi
Hedefle Etkileşim	Sınırlı: Sovyetler'e göre hamle yapılmakta	Yoğun: Teröristler en önemli asimetrik tehdit

Soğuk Savaş döneminde ABD- Sovyetler arasında ideolojik, askeri, nükleer rekabet temelinde gelişen ve tüm dünya devletlerini etkileyen bir mücadele yaşanmıştır. Bu mücadelenin en yoğun yaşandığı alanlarından biri istihbarat sahası olmuş; hatta bu dönem istihbarat savaşları dönemi olarak da adlandırılmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber komünizm tehdidi ortadan kalkmış; tamamen farklı dinamiklere ve motivasyonlara sahip ne zaman, nereden, kimden ve nasıl geleceği belli olmayan, bambaşka bir tehditle dünya karşı karşıya kalmıştır. Bu yeni tehdidin o zamana kadar ortaya konulmamış bakış açısı ve yaklaşımla, araçlarla, yöntemlerle, araçlarla, kurumsal ve organizasyonel yapısal değişikliklerle ele alınması gerçeği yaşanan terörist saldırılardaki istihbarat başarısızlıklarında açıkça ortaya

çıkması; istihbaratın devrim niteliğindeki uygulamalarla değişim ve dönüşüm süreci yaşaması kaçınılmaz olmuştur.

İstihbarattaki değişim ve dönüşümün en önemli evrelerinden biri yönetsel değişim ve dönüşüm süreci olmaktadır. Teknolojinin, bilimin ve yenilikçi yaklaşımların sürece yön verdiği bu dönemde mevcut istihbarat türlerine yenileri eklenmiş; önemini koruyan eski istihbarat türlerinde ise terörizm tehdidi karşısında uyum ve güncellenme süreci yaşanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM-İSTİHBARAT ETKİLEŞİMİNİN VE DÖNÜŞÜMÜNÜN YÖNTEMSEL BOYUTU

Terörizmin karanlık noktalarının aydınlatılmasında, sis perdesinin aralanmasında istihbarat teşkilatları tarafından doğru, eş zamanlı üretilen ve dağıtılan istihbaratın varlığı her zamankinden daha büyük bir önem arz etmektedir. Terörist eylemlerin ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağına tespiti ve önlenmesi ancak etkin, güçlü istihbarat yapılanması ile mümkün olabilmektedir (Özer, 2014:59). Bu amaç doğrultusunda istihbaratta yaşanan değişim ve dönüşüm süreci yöntemsel, araçsal, yapısal olmak üzere üç temel alanda şekillenmekte olup; bu bölümde istihbaratın terörizm tehditi karşısında yaşadığı yöntemsel değişim ve dönüşüm süreci üzerinde yoğunlaşılacaktır.

Bu bölümde “İstihbarat, terörizm tehditinin etkisiyle yöntemsel anlamda nasıl bir dönüşüm yaşamıştır?” sorusuna cevap aranmaktadır. Söz konusu soruya yönelik analogi yapmak gerekirse, istihbarat disiplinin terörizme yönelik gayretlerini enerji kaynakları arama ve tarama faaliyetlerine benzetmek mümkün görünmektedir. Bazen çok derinlerde büyük bir maliyetle elde edilen istihbarat, bazen de yüzeye çok yakın kaynaklardan daha düşük bir maliyetle elde edilebilmektedir. Dolayısıyla “ istihbaratın terörizm tehditi karşısında yöntemsel anlamda geniş bir ‘repertuara’ sahip olması gerektiği” düşüncesi bu bölümün temel argümanı olarak benimsenmektedir.

2.1 Terörizmle Mücadelede İstihbarat Toplama Süreci

Terörizm gibi asimetrik bir tehdit karşısında istihbaratın geleneksel güç odaklı yaklaşımları işlevsiz kalmakta, bambaşka bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakış açısının istihbarata olan yansımalarına bakıldığında; karşımıza çıkan ilk ve belki de en önemli konu istihbarat toplama süreci olmaktadır. İstihbarat toplama sürecinde insan istihbaratı, sinyal istihbaratı gibi istihbarat disiplinleri Soğuk Savaş döneminde ihtiyaçlara cevap verebiliyor iken terörizm sonrasında değişen tehdit algısına bağlı olarak analiz ve teknoloji odaklı sistemlere, programlara, tekniklere ve yenilikçi yaklaşımlara yönelim artmıştır. Bu perspektiften hareketle istihbarat toplama sürecinin ise ‘teşhis,tespit, analiz’ olarak 3 farklı adımda konumlandırmanın terörizmin ruhuna ve istihbaratın ihtiyaçlarına uygun bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

2.1.1 Teşhis

Soğuk Savaş’ın sona erdiği 1990’lı yıllara kadar istihbarat; sınırları, konumu ve aktörleri belli, askeri kapasitesi ve caydırıcılığı öngörülebilir bir yapı karşısında devlet odaklı faaliyetler yürütmüştür. Yüzyıllardır alışlagelmiş istihbarat geleneği ve pratiği ortaya çıkan terörizm tehditi karşısında işlevsiz hale gelmiştir. Dolayısıyla tehdidin tanımlanmasından analiz metotlarına, analiz

metotlarından yeni istihbarat sahalarına kadar istihbaratın bir çok alanda köklü bir değişim ve dönüşüm süreci yaşaması kaçınılmaz olmuştur.

Terörizm gibi devlet odaklı faaliyetlere benzemeyen spesifik, kompleks ve çok boyutlu bir olgu karşısında “istihbarat sürecinin nereden ve nasıl başlatılacağı?” sorusu önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada istihbaratın birincil önceliğinin tehditin saptanması ve teşhis edilmesi olarak konumlandırılması düşüncesi doğru bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin dolayısıyla istihbaratın ‘nasıl bir tehditle karşı karşıya kaldığının’ kesin olarak ortaya konması istihbarat sürecinin başlangıç aşamasında önemli ve stratejik bir adım olarak kabul edilmektedir (Ronczkowski, 2000:103). Tablo-4’de görüleceği üzere karşı karşıya kalınan tehdidin ya da bir terör örgütünün karakteristik özellikleri ana hatlarıyla söz konusu başlangıç aşamasında ortaya konmaktadır. Ortaya konan özellikler daha sonraki istihbarat üretim aşamalarında yapılabilecek inceleme ve analiz çalışmalarının seyrine, gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Tablo 4 İstihbarat Toplama ve Yorumlama Faktörleri

(Ronczkowski, 2000:103)

Grup Bilgisi
<ul style="list-style-type: none">İsimler, ideoloji (politik ve sosyal felsefe), örgüt tarihi, örgüt açısından önemli tarihler, örgütün yayımladığı kitaplar, dergiler, manifestolar, bildiriler ve yayın organları
Finansal Altyapı
<ul style="list-style-type: none">Organize suç faaliyetinden elde edilen gelir, yurtiçi ve yurtdışı banka hesapları, para aklama yöntemleri, bireysel ya da devletsel para yardımları
İnsan Datası
<ul style="list-style-type: none">Şu anki ve geçmiş liderler, aktif ve pasif üyeler, benzer ideolojideki terörist örgüt üyeleri olan bağlantılar, grup yapısı- hücresel örgütlenme, silah, patlayıcı ve elektronik konularında üyelerin yetenekleri ve örgüt kapasitesi, üyelerin aile yapıları üzerine yapılan incelemeler
Konumlanma
<ul style="list-style-type: none">Merkezi karargâhı, örgütsel güvenli evler, eğitim kampları, silah depoları, örgütün etkin olduğu lokasyonlar

Tablodan hareketle mevcut bir terör örgütünün ‘hayat sahasının¹’temel özellikleriyle bu adımda ortaya koyulduğu görülmektedir. Ayrıca istihbarat toplama sürecinin bilimsel bir süreç olduğunun ilk işaretlerine de bu adımda rastlanılmaktadır. Bu adımın istihbarat toplama sürecindeki işlevine baktığımızda ise istihbarat tarafından devlete karşı yöneltilen terörizm tehditinin kesin

¹ Hayat Sahası (Lebensraum): Devletlerin gelişebilmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duyduğu bölge ya da alan olarak tanımlanmaktadır. 1920’ lerde Alman siyasetinde en çok bilinen ve kullanılan terimlerden biri olmuştur (Zengin, 2019:4)

olarak teşhis edildiği ve mevcut terör örgütünün genel özelliklerinin bir şablona oturtulduğu gözlemlenmektedir. Sonuç olarak teşhis adımıyla belirlenen yol haritasının daha sonraki süreçte terör örgütünün spesifik özellikleri tespit edilerek detaylı bir analize tabi tutulmasını kolaylaştıracağı öngörülmektedir.

2.1.2 Tespit

Teşhis aşamasında genel özellikleri ortaya koyulan terör örgütlerine tespit aşamasında hangi motivasyonlara ya da referanslara sahip olduğu, tabanda ve halk nezdinde desteğe sahip olup olmadığı, hangi eylem metotlarını kullandığı, dış bağlantılara ve yabancı devletlerin doğrudan ya da dolaylı desteğine sahip olup olmadığı gibi kritik ve stratejik sorular yönlendirilerek terör örgütünün tüm hassas noktaları ve katmanları ortaya koyulmaktadır. Tablo -5’de görüleceği üzere bu soruların karşılığında elde edilen bilgilerle istihbarattan terör örgütünün ‘sinir yapısının’ deşifre etmesi beklenmektedir. İstihbaratın deşifre ettiği özelliklere uygun bir yapılanmayı ve uzmanlaşmayı tesis edeceği ve bu doğrultuda bir dönüşüm yaşayacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 5 Basit İstihbarat Tablosu

(Ronczkowski, 2000:105)

	Tupamaros (Uruguay)	IRA (İrlanda)	ETA (Bask-İspanya)	Kızıl Tugay (İtalya)
Referansı ve tarihi	Devrimci ve radikal öğrenci hareketi	Milliyetçi ve 2. Sınıf muameleye tepki hareketi	Milliyetçi ve etnik	Devrimci
Amaç	Sosyalist ekonomi	Birleşik İrlanda	Bağımsızlık	Sosyal eşitlik ve adalet
Organizasyon Yapısı	Öğrencilerin organize ettiği şeker işçileri hücreleri	Askeri taburlar ve hücreler	Gölge hükümet ve merkezi komite	Piramit şeklinde örgütlenmiş tugaylar
Güç	Her bir hücrede iki kişi-3000 üye	Her bir hücrede beş kişi-2000 üye	700 üye	800 aktif, 8000 pasif
Saldırı Metotları	Gösteriler ve sabotaj	Protestolar, silahlı çatışma ve infazlar	Gösteriler, suikastlar	Adam kaçırma, soygun ve gasp
Sosyal Yapısı	Öğrenciler ve sempatanlar	Ortalama yaş 21	Ortalama yaş 25, orta sınıf egemen	Ortalama yaş 27, radikal öğrenciler, suçlular
Destek	İdeolojik Neo-Marksist Hareket	Yurtdışındaki akrabalar ve arkadaşlar	Üçte bir halk desteği, İdeolojik Marksist Hareket	İdeolojik Maoist görüşe sahip sempatanlar
Dış Yardım	Küba	Rusya, A.B.D, FKÖ ve diğerleri	Fransa, Küba, Rusya, Libya, IRA ve FKÖ bağlantılı	Çekoslovakya, Sicilya mafyası ile bağlantılı

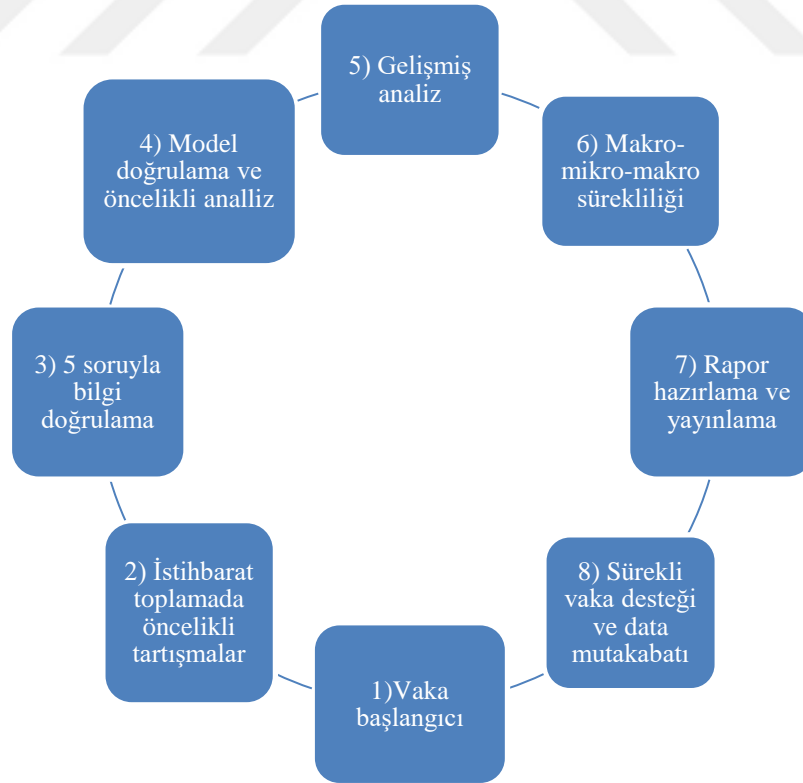
Terör örgütünün organizasyonel, eylemsel, tabansal, tarihsel yapısı üzerinde yapılan tespit çalışmaları istihbarat gayretlerinde hangi alanlarda yoğunlaşması gerektiğine dair bir rehber elde

etme fırsatı sunmaktadır. Bu aşamayla beraber istihbarat, devletin karşısında konumlanan ve faaliyet gösteren terörizm tehdidinin teşhis edilmesi ve özelliklerinin, bağlantılarının tespit edilmesi sürecini tamamlanmaktadır. Bu noktadan sonra ise istihbarat elde edilen ham verilerden “istihbari bilgilerin nasıl üretilebileceği” sorusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu husus da analiz sürecini gündeme taşımaktadır.

2.1.3 Analiz

Terörizm gibi kompleks bir yapı karşısında en küçük bir bilginin bile çok ciddi karşılığı olabileceği gibi, elde edilen her verinin de istihbarat olarak karşılığı olmadığı durumlar da olabilmektedir. Dolayısıyla elde edilen ve ortaya konulan bilgilerin ayrıştırmaya ve incelemeye tabi tutularak değerlendirilmesi sürecinde ‘analiz’ kavramı önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat toplama sürecinde ‘analiz’ kavramı bilimsel, rasyonel bir bakış açısıyla ele alınmakta ve bunun sonucunda farklı analiz yaklaşımları, metotları ortaya çıkmaktadır. Bu metotlardan ilk olarak karşımıza çıkan ‘Döngüsel Etki’ metodu, bilginin birkaç farklı aşamada doğrulanmasını ve kontrol edilmesini esas alan bir analitik yaklaşım öngörmektedir.

2.1.3.1 Döngüsel Etki(Loop Effect) Metodu

Şekil 2 Döngüsel Etki (Loop Effect)

(Ronczkowski, 2000:106)

İstihbarat analiz metotlarından ilki olarak karşımıza çıkan döngüsel etki metodu terörizm gibi spesifik tehdit karşısında elde edilen bilgilerin doğrulanmasına, onaylanmasına ve güvenilirliğin test edilmesine dayalı bir model öngörmektedir (Ronczkowski, 2000:106). Bu modele göre istihbarat süreci altı adımda tamamlanmaktadır. Birinci ve ikinci adım analitik ayırım süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte elde edilen ham bilgiler kategorize edilerek öncelik sırasına tabi tutulmaktadır. Üçüncü adımda, kategorize edilip ayırma tabi tutulan bilgiler ‘five W questions -who, what, where, when,why and how (kim, ne, nerede, ne zaman, niçin ve nasıl)’ sorularıyla anlamlandırılmakta ve analiz süreci etkin olarak başlatılmaktadır (Ronczkowski, 2000:104). Dördüncü adımda elde edilen bilgilerin doğrulanması yapılmaktadır. Bu aşama basit analiz teknikleriyle bilginin tanımlanması, belgelendirilmesi, bir anlamda somut bir kimliğe kavuşturulması süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Beşinci adımdan itibaren ileri ve gelişmiş analiz süreci başlatılmakta olup; bilginin yavaş yavaş istihbarat haline dönüşmeye başladığı gözlemlenmektedir. Bu süreçte hedef analizi, finansal analiz, kayıt analizi, tehdit ve hassasiyet değerlendirmesi teknikleriyle ilişkiler ve bağlantılar derinlemesine incelenebilmekte; kritik istihbari bilgiler elde edilebilmektedir (Ronczkowski, 2000:106). Altıncı adımda ‘makro-mikro-makro sürekliliğiyle’ elde edilen istihbarata doğruluk ve kesinlik kazandırmak adına ikinci bir bakış açısıyla ve başka bir gözle süreç yeniden gözden geçirilmektedir. Yedinci ve son adımda karar alıcılara ya da istihbarat tüketicilerine harita, rapor ve tablo gibi değişik formatlarda tüm hatlarıyla tanımlanmış, doğruluğu gözden geçirilmiş ve güvenilir bir kaynak haline gelmiş bir istihbarat sunulmaktadır.

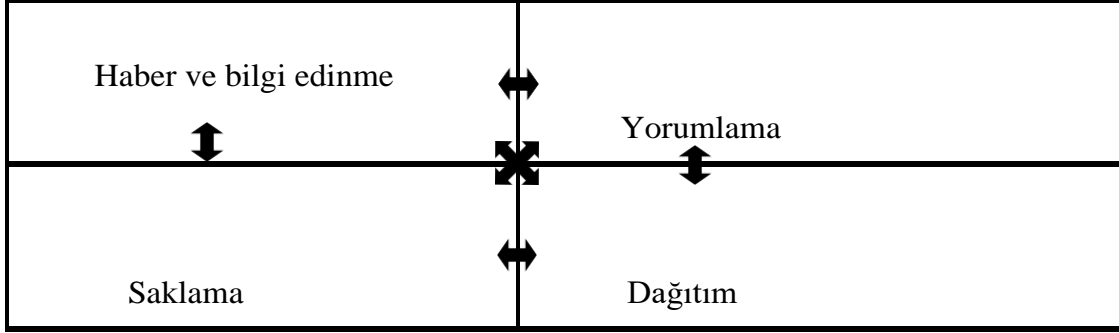
Sonuç olarak ‘Loop Effect (Döngüsel Etki)’ metodunun ayırma, tasnife, doğrulamaya, sorgulamaya, incelemeye, analize dayalı bir yapı öngörmesi itibariyle terörizmle mücadelenin ruhuna ve mantalitesine uygun bir yapı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu yapının terörizm gibi bir tehdit karşısında istihbarata ciddi ve önemli kazanımlar sağlayacağı düşüncesi gerçekçi bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Analiz sürecinde ‘Döngüsel Etki’ metodunun yanı sıra süreci farklı bir bakış açısıyla ele alan başka yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri de ‘Örgütsel Öğrenim’ metodu olmaktadır.

2.3.1.2 Örgütsel Öğrenim

Örgütsel öğrenim metodu, ilkesel olarak terör örgütleri gibi organize ve örgütlü yapılar karşısında istihbaratın da aynı örgütsel etkinliğe ve kabiliyete sahip olması gerektiği anlayışını esas almaktadır. Örgütsel öğrenimin edindirdiği bilgiler ve kazandırdığı teknolojiler daha iyi stratejik kararlar vermeye yardımcı olmakta; spesifik taktikleri geliştirme ve uygulama noktasında istihbarat kabiliyetinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Jackson, 2005:31).

Örgütsel öğrenim, Şekil-3'te görüleceği üzere bilginin elde edilmesi, yorumlanması, dağıtılması, saklanması olarak ifade edilen ve birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı ilişki içerisinde olan dört farklı sürecin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3 Örgütsel Öğrenim Süreci

(Jackson, 2005:32)

Haber ve bilgi edinme olarak adlandırılan süreçte hem dış kaynaklardan hem de iç kaynaklardan bilgi edinilmektedir. Dış kaynaklardan elde edilen bilgi diğer istihbarat organizasyonlarıyla işbirliği, danışman desteği, bilgi kaynakları ve teknolojileri yoluyla sağlanmakta; dış kaynak olarak en çok veri elde edilen alan internet platformu olmaktadır (Jackson, 2005:33). İç kaynaklardan bilgi ise grubun daha önceki yöneticileri ve üyelerinden tecrübelerinden, kendi iç bünyesinde yaptığı çalışmalarla elde ettiği bilgilerden sağlanmaktadır. Yorumlamada ise mevcut bilgiler anlamlandırılarak kıymetlendirilmektedir. Bu süreçte karşı tehdit grubunun geçmiş, şu anki ve gelecekteki durumu göz önünde bulundurularak elde edilen bilgilere uygun istihbarat resmi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dağıtım aşamasında yorumlanan bilgi, grup içerisinde doğru ve ehil kişilere yönlendirilerek olası istihbarat kaybı engellenmektedir. Son süreç olan saklama sürecinde istihbarat haline gelmiş bilgiler gelecekte oluşabilecek durumlara karşı kullanma ve gruba yeni dahil olabilecek kişilerin sürece etkin bir şekilde adapte edilmesi noktasında depolanarak muhafaza edilmektedir.

‘Örgütsel öğrenim süreci’ metodu; bilimsel bir içeriğe sahip olması, ihtisaslaşmaya dayalı bir yapı öngörmesi ve sadece anı değil geleceği de kurgulayan fonksiyonel özellikler taşıması itibarıyla önemli ve etkin bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla terörizm gibi taktik, eylem, analiz, strateji kavramlarının birbiriyle bütünleştiği ve çok çabuk değişebilen yapı karşısında istihbarata örgütsel anlamda etkinlik sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2.3.1.3 Stratejik İstihbarat

'Stratejik İstihbarat' kavramı strateji ve istihbarat kavramlarının kesiştiği bir alan olarak tanımlanmakta; bilgiye, değerlendirmeye, analize ve öngörüye dayalı bir istihbarat yaklaşımı olarak kabul edilmektedir (Beşe&Seren,2011:127). Tarihsel gelişimine baktığımızda özellikle 1940'lı yıllardan itibaren Sherman Kent'in çalışmalarıyla stratejik istihbarat olgusunun modern bir görünüme kavuştuğu ve bu olguyla beraber istihbaratın analiz ve gözlem odaklı akademik bir disipline dönüştüğü görülmektedir. Stratejik istihbarat, öngördüğü yaklaşım itibariyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişte devletlerin askeri,ekonomik, siyasi ve toplumsal yapısı üzerinde kurgulanan stratejik istihbarat faaliyetlerinin kapsamına özellikle 1990'lı yıllardan sonra terörizm ve terör örgütleri dahil edilmiştir. Terörizm gibi bilinmezliğin, karanlık noktaların ağırlıkta olduğu bir yapı karşısında stratejik istihbaratın öngördüğü analitik modele her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Terörizmle mücadelede stratejik istihbarat uygulamalarına ilişkin bazı örnekler şunlardır (Sherman'dan akt.Beşe&Seren,2011:138).

1. Farklı terörist grupların lider kadrosunun örgütsel hakimiyeti, örgüte eleman temini, finansal kaynakları gibi örgütsel iç dinamikler hakkındaki kritik bilgiler, örgütün geleceğine ilişkin yapılacak çıkarımlar, öngörüler terörle mücadele hedefleri açısından stratejik nitelikte bilgiler olarak değerlendirilmektedir.

2. Belirli terör örgütleri arasında gerçekleştirilen işbirliği yöntemleri, konuları stratejik öneme sahip bilgiler içermektedir. Bunun yanısıra elde edilen istihbari bilgilerin taktiksel açıdan diğer terör örgütleri ile mücadelede de kullanılacak taktiksel bilgiler olması nedeniyle de bu bilgiler stratejik kapsamda değerlendirilmektedir.

3. Uluslararası terörizmi doğrudan ya da dolaylı olarak destekleyen devletlerin faaliyetleri hakkındaki istihbarat bilgileri stratejik nitelikte bilgiler olarak kabul edilmektedir.

4. Belirli bir terör örgütünün yönetim kadrosunun örgütün amaçları, hedefleri, ideolojisi ve stratejisi hakkındaki her türlü söylemleri, görüşleri ve bunların analizi de stratejik istihbarat kapsamında ele alınmaktadır.

5. Bir terör örgütünün militan devşirme, mali ve lojistik destek sağlama gibi yaşamsal kaynaklara ulaşmada kullandıkları yöntemlere ilişkin bilgiler, stratejik istihbarat niteliğindedir. Bu tür bilgiler istihbarata terör örgütlerinin bu kaynaklara ulaşmasını engelleyici politika ve uygulamalar geliştirme imkanı tanımaktadır.

Stratejik istihbarat, örneklerde görüldüğü gibi öngördüğü koordineli, spesifik, analitik, çok boyutlu, entelektüelliği yüksek, bilimsel çalışmalarla terörle mücadelede çok önemli bir görevi yerine getirmektedir. Dolayısıyla istihbarat örgütlerinin stratejik istihbarat ve analiz kapasitesinin

arttırılması terörle mücadelenin etkin olarak yürütülmesini sağlayabilecek ve terörle mücadele başarı yüzdesini yukarıya taşıyabilecektir.

2.2 Terörizmle Mücadelede Etkin İstihbarat Türleri

İstihbarat elde etme sürecini ele aldıktan sonra karşımıza çıkan bir diğer önemli soru şu olmaktadır: “İstihbarat terörizmle mücadelede bu verileri hangi sahalardan, hangi istihbarat türleri ile edecektir.” Bu noktada istihbarat geçmişte kullanılan ve günümüzde hala önemini koruyan istihbarat türlerini güncellemekte; yeni sahalara ise hemen uyum sağlayarak yeni istihbarat türlerini literatürüne dahil etmektedir.

2.2.1 Siber İstihbarat

Siber alandaki terör faaliyetlerinin; kolaylıkla, geride iz bırakmadan, çok düşük maliyetle ve yüksek ivmeyle yapılabilir oluşu hem devletlere hem de terör örgütlerine önemli avantajlar sağlamaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerdeki devasa gelişim, geleneksel anlamda deniz, hava, kara mecralarında icra edilen askeri faaliyetleri siber alana taşınmakta; yeni bir mücadele sahası ortaya çıkmaktadır. Sonuçta yakın gelecekteki savaşların kaderini de siber savaşların belirleyeceği öngörülmektedir (Bayraktar, 2014: 130-133).

Siber istihbarat, devletlerin stratejik ekonomik, askeri ve güvenlik datalarının korunmasında görev icra ettiği gibi devletlere siber ortamda terör faaliyetlerinin izini sürme imkanı tanımaktadır. El-Kaide tarafından ‘elektronik cihaz’ olarak adlandırılan terör saldırıları özellikle Batılı ülkeleri hedef almakta, bu ülkelerin kurumlarını işlevsiz hale getirmeye çalışmaktadır (Brynjar, 2004). Zararlı yazılımlar, casus yazılımlar, virüsler ve kodlarla istihbari anlamda çok kıymetli bilgilerin çalınması ya da devletin kurumlarının internet altyapısı çökertilmesi sıradan bir bilgisayarla mümkün hale gelebilmektedir. Dolayısıyla teknolojinin geldiği nokta itibarıyla siber platform hem istihbarata hemde terörizme ciddi ve önemli kazanımlar sağlayabilmektedir.

İstihbarat açısından konuyu ele aldığımızda internet ortamında geçen herhangi bir konuşmanın ya da diyalogun sıradan bir haber olmaktan çıkarılarak kıymetli bir istihbarata dönüştürülebildiği gözlemlenmektedir. İnternet platformunda istihbaratçılar tarafından eşsiz cevherler ortaya çıkarılabilmektedir. Dolayısıyla uzman analistler interneti temel istihbarat bağlamında değerli bir araç olarak görmekte ve Tablo-6’da görüleceği üzere belirtilen kilit konular üzerinde sorular sorarak bilgiyi analize tabi tutmaktadır.

Tablo 6 Siber İstihbarat Analiz Tablosu

(Shahar, 2008:106-108)

İdeoloji	Temel inanç ve düşünceler nelerdir? Hareket içerisinde hangi bölünmeler görülmektedir?
Strateji	Temel amaç ve oyun planı nedir?
Taktik	Amaçlara ulaşmada hangi metotlar kullanılmaktadır?
Yapı	Kararlar kim tarafından nasıl alınmaktadır?

El-Kaide örneğini ele aldığımızda internet ortamı fikirlerin, ideolojinin yayılmasında örgütün ileri gelenleri arasındaki iktidar mücadelesinde muazzam bir tartışma, etkileşim ve propaganda platformu olabilmektedir. Bu tartışmalardan ya da konuşmalardan terör örgütün kırılma yönleri ve faaliyetleri açısından kritik önemde istihbari bilgiler elde edilebilmektedir. Bu örneklerden bazıları Brachman ve Mc Cant tarafından şu şekilde ortaya konmaktadır (Brachman&Mc Cants, 2006)

Örnek-1: Barbarlık Yönetimi Ebu Bekir Naji (2004)

El-Kaide'nin yeni jenerasyonunun önde gelen ideologlarından Naji'nin internette geçen konuşmalarından çıkarılan sonuçlar:

- Naji, cihatçılardan; Batı yönetimi, askeri prensipleri, siyasi teorileri ve sosyolojileri üzerine çalışarak Batı'nın zayıf yönlerini keşfetmelerini istemektedir. Bu bilgidен Batı'nın tüm askeri, idari, siyasi kurumlarının ve kişilerinin, Batı toplumunun hedef olarak gösterildiği istihbaratına ulaşılabilir.
- Cihatçıların doğrudan uygulanabilecek askerî yöntemlerle, kısa vadede Amerika'yı yenemeyeceğini, bunun yerine propaganda zaferleri elde etmenin daha akıllıca olacağını vurgulamaktadır. Bu bilgidен medya ve internet yoluyla Amerikan toplumunu demoralize edebilecek algı operasyonu temelli propaganda faaliyetlerin ağırlık kazanacağı istihbaratı elde edilebilmektedir.
- Hareketin diğer önderlerine eleştiriler getirilmekte ve hareketin momentumunun aşağıya çekilmesinden diğer önderler sorumlu tutulmaktadır. Bu bilgidен hareketle istihbari anlamda örgüt içerisinde fikir ayrılıkları ve iktidar mücadelesi olduğu algısı oluşmaktadır.

Örnek- 2: İki Metot Arasında Ebu Katada (1994)

- Ebu Katada, Selefi hareketi içerisinde rakip olarak gördüğü Rabi El Madhkali hakkında yanlış ifade ve söylemlerle gençleri etkilediğini iddia etmekte ve bir tehdit olarak görmektedir. Bu bilgi doğrultusunda Selefi hareketi içerisinde Madhkali'nin, gençlerin radikal hareketlere kaymasını engelleyecek etkinliğe ve popüleriteye sahip olması nedeniyle örgütün eleman devşirme kaynaklarının engellenmesi noktasında desteklenmesi düşüncesi rasyonel bir istihbarat yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir.

Örnek-3: Ebu Musab El- Suri

- Brachman ve Mc Cant'ın teröristlerin internette kendi aralarındaki konuşmalardan elde ettiği bilgide Ebu Musab El- Suri, bazı terör eylemlerinin başarısızlığını Suriye, Ürdün, Irak gibi komşu ülkelerinin yönetimlerinin terör eylemleri ile mücadele etmesine, etnik azınlıkların, aşiretlerin, Müslüman din alimlerinin mücadeleyi yeterince desteklememelerine bağlamaktadır. Dolayısıyla istihbarat, örgütün meşruiyet ve etkinlik sağlama noktasında destek vermeyen bölge ülkeleri yöneticilerine, etnik azınlıklara, aşiretlere, din alimlerine terörist saldırılar düzenlenebileceğini öngörebilmektedir.

Örnek-4: Cihatçı Irak, Umutlar ve Tehlikeler (Brynjar&Lia, 2004)

- Hegghamer ve Lia, "Küresel İslamcı Medya" sitesinden elde ettiği dökümanda Amerika'nın tek başına Irak'tan çekilmeyeceği, diğer koalisyon ülkeleri üzerinde baskının

arttırılması gerektiği, Amerika'nın yalnız kalarak çekilmeye mecbur bırakılabileceği ifadelerine rastlanılmaktadır. Bu ifadelerden hareketle istihbarat, diğer koalisyon ülkelerinde kamuoyu baskısını arttırma amaçlı terörist eylemler, saldırılar gerçekleştirilmesini düşünmektedir.

Bu dökümandaki bilgileri doğrularcasına Madrid'de gerçekleştirilen bombalı saldırıda doksan kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırı ülkede iktidar aleyhine kamuoyu baskısını arttırmış ve yapılan seçimlerde Irak'tan çekilmeyi destekleyen Sosyalistler, çekilmeye karşı çıkan Muhafazakarlar karşısında seçimi kazanmıştır. Saldırıdan sonra El-Kaide tarafından yayınlanan bir videoda bu durumla örtüşen mesajların bulunduğu görülmüştür. Yine saldırıdan sonra yakalanan terörist Cemal Zougam ifadesinde İspanya seçimlerini kimin kazandığını sorması, belgenin önemini ve saldırının hangi amaç doğrultusunda yapıldığını kanıtlamıştır.

İnternet ve bilgi sistemlerinde görülen teknolojik gelişim, terör örgütlerine sağladığı avantajlar karşısında istihbarat örgütlerine de zaman ve maliyet açısından ciddi kazanımlar sağlamaktadır. İstihbarat örgütleri ciddi güvenlik sorunlarını bertaraf etme noktasında gizli internet (Dark Web) çalışmalarına ağırlık vermektedir. Bunun yanı sıra internet ortamına yüklenen kelimelere dayalı oluşturulan algoritmalarla kurgulanan erken uyarı sistemleri teröristleri ve olası terör eylemlerini deşifre edebilmektedir. Bu noktada istihbarat örgütlerinin terörizme karşı görevleri ve faaliyetleri terörist örgüt veya teröristlerin siber uzayda propaganda ve psikolojik algı faaliyetlerinin, eleman ve kaynak temin girişimlerinin engellenmesi, bu kişilerin farklı elektronik platformda bıraktıkları izlerin takip edilmesi ve birleştirilmesi, devletin ve ülkenin elektronik sistemlerinin siber terörist saldırılara karşı korunması ve gerekli önlemlerin alınması olmaktadır. (Bayraktar, 2014:133-139)

Siber ortam eskiden erişilmesi mümkün olmayan gizli bilgilere ulaşılmasına ve açık kaynak istihbaratına (OSINT) önemli fırsatlar sunmakta; dünyanın herhangi bir noktasından tek bir tuşla kıymetli bilgiler elde edilebilmektedir (Knop, 2008:19). Açık kaynaklardan elde edilen başlangıçta önemsiz gibi görünen bilgilerin sınırlandırılması, sınıflandırılması ve analize tabi tutularak kıymetli bilgi haline getirilmesi metodu günümüzde istihbarat örgütlerinin terörizmle mücadelede sıklıkla kullandığı metotlardan biri olmaktadır.

2.3.2. Suç İstihbaratı (Kriminal İstihbarat)

Terör örgütleri, finansmanının büyük bir bölümünü suç teşkil eden para aklama, insan kaçakçılığı, kaçakçılık ve uyusturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetlerden karşılamakta; büyük suç örgütleriyle çok yakın ilişki içerisinde olmaktadır. Bu nedenle bu faaliyetlerin önlenmesi noktasında istihbaratın suç takibi ve suçun önlenmesi faaliyeti terörle mücadelede çok önemli bir misyonu yerine getirmektedir. Terör örgütleri kimliklerini saklama, finans sağlama, eylemsel araçlara sahip olma amacıyla suç teşkil eden çok çeşitli yöntemlere başvurabilmektedir. Tablo 7'de görüleceği

üzere Ronchowski tarafından ortaya konulan, terörizme hizmet eden önemli suç örneklerinden bazıları şunlar olmaktadır:

Tablo 7 Terörizm Suç Örnekleri

(Ronczkowski, 2000:95-99)

Kimliklerin Çalınması	Modern teknolojinin sağladığı kolaylıklarla kimliklerin, ehliyetlerin, pasaportların, kredi kartlarının, oturma belgelerinin kopyalanması ya da çalınması
Sigara, İnsan ve Uyuşturucu Kaçakçılığı	Sigara, insan ve uyuşturucu kaçakçılığın doğrudan ya da suç örgütleri aracılığıyla yapılması
Hırsızlık	Silah ya da bomba yapımında kullanılan kimyasal malzemenin, teknik araç ve gereçlerin çalınması
Araç Hırsızlığı	Kamyon ya da kamyonet gibi araçların takip altında tutulması ve çalınan araçların izinin sürülmesi

Kimliklerin çalınması suçu başlangıçta her ne kadar adi bir suç olarak kabul ediliyor olsa da eylemcilerin izinin sürülmesi ve tespiti noktasında kritik bilgiler sağlayabilmektedir. Kaçakçılık suçları terör örgütlerine ciddi ekonomik kaynaklar sağlamaktadır. Dolayısıyla bu suçların takibi veya önlenmesi istihbaratca çok önemli bir görev olarak kabul edilmektedir. Silah ya da bomba yapımında kullanılacak malzeme, teçhizatın çalınması durumu ise terörizmle alakalı bir alarm ya da ikaz hali anlamına gelmektedir. Özellikle intihar eylemlerinde sıklıkla kullanılan kamyon ve kamyonet gibi araçların takip altında tutulması, çalınan araçların izinin sürülmesi terörizmle mücadelede istihbaratca önemli bir tedbir olarak algılanmaktadır. Sonuç olarak organize suçun takibi ve izlenmesi istihbarata mutlaka bir noktada terörizmle ilgili bir veri sağlayacağı düşüncesinden hareketle suç istihbaratı terörizmle mücadele önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.3 Biometrik İstihbarat

Biyometrik istihbarat retina, parmak izi, yüz ve el geometrisi, imza, ses kayıtları, ses titreşimleri gibi bir insanı diğer bir insandan ayırt edilmesine olanak sağlayan, her bir insanın kendine has fiziksel ve davranışsal özelliklerin incelenmesi, taranması sonucunda istihbari bilgi edinmeyi ve bir data oluşturmayı amaçlamaktadır (Q.Xiao, 2007). Günümüzde belli bir algoritmaya, ileri yazılıma ve teknolojiye dayalı biyotmetrik teknikler orduya ve istihbarata terörle etkin mücadele bağlamında terörist profillerinin analizi, teröristlerin tespiti edilmesi ve olası terör

saldırılarına karşı ulusal güvenlik sistemlerinin güçlendirilmesi faaliyetlerinde ciddi kazanımlar sağlamaktadır.

2.3.4 Kültürel İstihbarat

Terörizm gibi bir asimetrik bir tehdide karşı sadece askeri harekât, yaptırımlar gibi sert güç unsurlarıyla mukavemette bulunmanın terörle mücadelede ülkemiz ve dünya terör örgütleri örnekleri incelendiğinde kısmi başarı sağladığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan sert güç unsurları ile yumuşak güç unsurlarının özellikle kültürel değerlerin aynı anda devreye alınması terörle mücadelede daha başarılı sonuçlar alınmasını mümkün kılabilir.

Bir toplumun inancı, değerleri, gelenekleri, sembolleri etrafında şekillenen kültürünün öğrenilmesi ve analiz edilmesi faaliyetlerine dayalı kültürel istihbarat çalışmaları terörizmle mücadelede o topluma yönelik “kalplerin ve zihinlerin kazanılması” amaçlı politikalarda belirleyici rol oynamaktadır (Özer,2014:66-70). Özellikle Amerika’nın Irak ve Afganistan müdahalelerinde terör örgütlerine karşı yürütülen faaliyetlerde kültürel istihbaratın önemi idrak edilmiş ve ‘‘Bölgesel İnsan Dokusunu Tanıma Ekipleri, Kadın İş birliği Ekipleri ve Kilit Lider İş birliği Ekipleri’nin oluşturulması gibi terörizmle mücadelede kültürel istihbaratın üretilmesi yönünde önemli girişimlerde bulunulmuştur.

Kültürel istihbaratla hedef toplumun ya da grubun kültürel haritasının çıkarılmasının yanı sıra kültürel hassasiyetler, tabular, kırılmalar ve zaafiyetler de ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla istihbarat örgütlerinin böylesine önemli bir alanda dünyanın önemli coğrafalarında yer alan farklı toplumların dilini, inancını, kültürel değerlerini, sosyolojik yapısını bilen personele sahip olması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

2.3.5 Coğrafi İstihbarat

Coğrafi istihbarat; tüm coğrafik unsurların toplanması, ayrıştırılması, analiz edilmesi sonucu stratejik, taktiksel ve operasyonel bilgiler elde edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede coğrafi istihbaratı anlama ve kullanma yeteneği zafer ya da yenilgi arasında uzanan ince çizgide belirleyici olabilmektedir. (Geographic Intelligence, 2000). Terörizmin özellikle 20. yy.’ın son çeyreğinden itibaren etkisini arttırması ve gücünü göstermesi ile beraber coğrafi istihbarat herhangi bir bölge veya lokasyonun arazi yapısı, limanı, demiryolu, karayolu, iklimi, bitki örtüsü, doğal kaynakları üzerine yoğunlaşmaktadır. (Seren, 2017:291).

Terörizmin doğası, gereği ve konumlandığı yer açısından öngörülemez, zor ulaşılabilir olması ve dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle günümüzde coğrafi istihbarata daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle kırsal ve dağlık alanlarda hakimiyet kuran terör örgütlerinin karargâhlarının, kamplarının bertaraf edilmesi ve lider kadrolarının ele geçirilmesi amacıyla

yapılacak operasyonlarda coğrafi analiz sistemlerinin kullanımı ağırlık kazanmaktadır. Operasyonel anlamda ikmal yollarının tespitinde, helikopter gibi sarp arazilerde sıklıkla kullanılan araçların inebileceği noktaların belirlenmesinde, operasyon gün ve saatinde rüzgar durumuna, hava durumuna göre hazırlık yapılmasında, lokasyon incelemesi yapılarak sivil kayıpların önüne geçilmesinde coğrafik istihbarat kritik bir görev icra etmektedir.

Bir fotoğraftaki bitki örtüsü, arazi ve toprak yapısı, iklim özellikleri, yerşekilleri, su kaynakları gibi coğrafik faktörlerinin analizi sonucu küçük detaylardan, emarelerden ciddi ve kıymetli istihbari bilgiler elde edilebilmektedir. Bunun yanı sıra terörist faaliyetlerin yoğun olduğu ve bu örgütlerin ciddi manada eleman devşirebildiği yerlerin, bölgelerin incelenmesi terörle mücadeleye olumlu katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak istihbaratın yönlemsel değişimi bir anlamda hızla değişen terörizm metotlarına karşılık verme arayışlarından oluştuğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla istihbarat terörizmle olan etkileşimi doğrultusunda güncelleme ve yenilenme ihtiyacı ile her daim karşı karşıya kalmaktadır. Bu yenilenme, güncelleme faaliyetlerinin ise bilimsel, teknolojik değerler üzerine inşa edildiği ve analiz kavramının bu süreçte belirleyici unsur olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRİZM-İSTİHBARAT ETKİLEŞİMİNİN VE DÖNÜŞÜMÜNÜN YAPISAL BOYUTU

İstihbaratın, terörizm etkileşimiyle yaşadığı dönüşümün boyutlarından biri yapısal boyut olmaktadır. Devletlerin istihbarat örgütlerinin, ortaya çıkan yeni güvenlik tehdidi karşısında asimetrik savaş olgusu üzerinden yeniden yapılandırılması kaçınılmaz olmuş, gerçekleşen terörist eylemleri üzerinden tespit edilen zafiyetler ve eksiklikler doğrultusunda istihbarat sistemlerinin revize edilmesi temel amaç olarak benimsenmiştir. Bu amaç doğrultusunda istihbaratın terörizmin ruhuna ve dinamiklerine uygun bir teşkilat yapısına, ihtisas birimlerine, araçlara ve donanıma sahip olması bir zaruret olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle küresel terörün doruk noktası olarak görülen 11 Eylül saldırıları başta A.B.D istihbaratı olmak üzere tüm dünya istihbarat örgütlerinde şok etkisi yaratmış; küresel teröre karşı küresel bir mücadelenin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

“İstihbaratın yapısal dönüşümü koordinasyon, iş birliği, ihtisaslaşma, bölgesel ya da yerel entegrasyon prensipleri, yumuşak güç unsurları üzerinde şekillenen, teknoloji ve bilim odaklı bir süreçtir” düşüncesi bu bölümün temel argümanı olarak benimsenmektedir. Bu argüman doğrultusunda “Amerikan istihbaratı temelinde kurumların nasıl yeniden yapılandırıldığı, hangi farklı unsurların istihbarat mekanizmasına dahil edildiği, hangi istihbarat konularında ihtisaslaşmaya gidildiği ve istihbarat envanterine hangi araçların dahil edildiği ” sorularına bu bölümde cevap aranacaktır.

3.1 İstihbaratın Araçsal Değişimi

Terör örgütlerinin düşük maliyet – basit teknik – etkin sonuç odaklı faaliyetlerine karşı istihbarat süreklilik arz eden bir süreçte araçsal donanımını geliştirme ve yenileme ihtiyacı ile karşı karşıya kalmaktadır. İstihbarat bu durumun sonucu olarak eski araçları güncellemekte ve yeni gelişen alanlarda ise ihtiyaca cevap verebilecek araçları envanterine dahil etmeye çalışmaktadır. İstihbarat araçları, teknoloji ve bilim odaklı gelişmekte, yenilenmekte ve günümüzde de etkinliğini koruyan eski istihbarat araçları ise revize edilerek mücadele misyonuna uygun hale getirilmektedir.

3.1.1 Geleneksel İstihbarat Disiplinleri

3.1.1.1 İnsan İstihbaratı (*Human Intelligence*)

İnsan istihbaratı, en eski istihbarat sistemlerden biri olmasına karşın terörizmle mücadelede günümüzde de geçerliliğini koruyan etkin bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan istihbaratı en az maliyetle etkin sonuçlar alınabilen bir araç olmasına karşın istihbaratın ajanlar ya da kişiler tarafından toplanması itibarıyla en yüksek zorluk ve risk derecesine sahip istihbarat faaliyetleri olarak da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu algının sonucu olarak terörizmin geliştiği veya

faaliyet gösterdiği bölgelerde o çevrenin siyasi, toplumsal, dini, ideolojik ve kültürel yapısına uyum sağlayabilecek, aynı dili konuşabilecek, güvenlik riski faktörünü minimize edebilecek nitelikte personelin varlığına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Terörizmle mücadelede istihbarat araçlarının teknolojik açıdan geldiği nokta itibariyle “gelecekte istihbarat faaliyetlerinde insan istihbaratı var olabilecek midir?” sorusu sorulduğunda karşımıza şu gerçekler çıkmaktadır: İnsan istihbaratı, teknolojik faaliyetlerin destekleyici unsuru olarak yapılan faaliyetlerin başarı şansını arttırmaktadır. İstihbarat sistemlerinin siber saldırılara maruz kalması nedeniyle güvenilir bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Kritik terör operasyonlarında özellikle meskun mahalde, teknolojik sistemlerin tek başına yeterli olamadığı durumlarda insan istihbaratına başvurulmadan sonuç alınması mümkün olamamaktadır. İstihbarat elde etme sürecinde analiz aşamasına geçmeden önceden farklı araçlarla elde edilen bir çok bilgi insan istihbaratı süzgecinden geçirilerek sınırlandırılmakta ve analiz sürecindeki olası yanlış yorumlamaların önüne geçilebilmektedir (Mutiso, 2019:2).

İnsan istihbaratı ile teknolojik istihbarat arasındaki (HUMINT-TECHINT) işbirliğinin ve koordinasyonun en somut örneklerinden biri olarak karşımıza çıkan insansız hava araçları kullanımında doğru kombinasyon, senkronizasyon ve reaksiyon başarılı eylemler olarak karşılık bulabilmekte; aksi durumda ise sivil unsurların zarar gördüğü infiale yol açan durumlara da sebep olabilmektedir (Crosston&Valli, 2019:3) Dolayısıyla insan istihbaratı ile diğer sistemlerin uyumu terörizmle mücadele gibi hassas ve kırılabilir bir düzlemde çok büyük bir önem arz etmektedir.

İnsan istihbaratı, uyuyan hücrelerin ortaya çıkarılması, olası saldırıların önlenmesi ve terör örgütünün lider kadrosunun, militanlarının takibi ve yakalanması gibi kritik istihbarat faaliyetleri icra etmektedir (Mutiso, 2019:2). Özellikle uyuyan hücrelerin takibi ve deşifre edilmesi terör örgütünün gelecek yapılanmasını, faaliyetlerini ortaya çıkarma noktasında önemli istihbarat faaliyetleri olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan terör örgütünün yönetim kadrosu içerisindeki ayrışmaların ve bölünmelerin insan istihbaratı ile tespit edilmesi terörle mücadelede örgütün etkisiz hale getirilmesinde ciddi katkılar sunabilmektedir.

İnsan istihbaratındaki bilgi eksikliğinin terörizmle mücadeleye olan yansımalarına baktığımızda ise stratejik, operasyonel ve taktiksel istihbarat açıdan bilgi eksikliğinin zaafiyete yol açtığı görülmektedir. Stratejik seviyede eksiklik, gerçekçi olmayan stratejilerin benimsenmesine, operasyonel seviyede eksiklik halk nezdinde yanlış ve olumsuz bir algının oluşmasına neden olmakta; taktiksel seviyede ise sivillerin ve istihbarat ajanlarının güvenliklerini riske edebilmektedir (NATO, 2013:22). Bu nedenle günümüz insan istihbaratı görevlileri terörizm olgusu karşısında psikoloji, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, siyaset alanında bilgi sahibi, medya ve iletişim kanallarına hakim, stratejik ve analitik düşünme kabiliyeti yüksek kişiler olarak faaliyet

göstermektedir. Dolayısıyla günümüz insan istihbaratı görevlileri terörizmle mücadelede askeri bir unsur olmaktan ziyade bir bilim adamı hüviyetinde kişiler olarak görev icra etmektedir.

Sonuç olarak insan istihbaratının, en eski ve köklü istihbarat aracı olarak terörizmle mücadele üstün teknolojik istihbarat araçlarının varlığına ve etkisine rağmen etkin bir araç olarak kullanımı devam etmektedir. İstihbarat araçları içerisinde kullanım oranı eskiye nazaran düşmüş olsa da, icra ettiği faaliyetler ve güvenilirliği itibariyle gelecekte de kullanımın devam edeceği öngörülmektedir. Diğer taraftan istihbarat araçlarının robotik teknolojilere ve yapay zekaya doğru evrildiği düşünüldüğünde uzun vadede kullanımının çok sınırlı kalabileceği ancak yine de istihbarat envanterinde her daim var olacağı gerçekçi bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.1.2 Sinyal İstihbaratı (Signal Intelligence)

Geleneksel istihbarat disiplinlerinin bir diğeri olarak karşımıza çıkan sinyal istihbaratı, 19. yy. da şifreli yazılımların ve şifre çözme tekniklerinin gelişimi sonucunda ortaya çıkmış, telgraf ve telefon gibi iletişim araçlarının gelişimi ile aşama kaydetmiştir. 1. ve 2. Dünya Savaşları' da etkin olarak kullanılan sinyal istihbarat sistemleri, 'dinleme çağı' olarak adlandırılan Soğuk Savaş döneminde uydu teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak 20.yy.' in en işlevsel ve en etkili istihbarat kaynağı haline gelmiştir (Özdağ, 2014:123).

Sinyal istihbaratının Soğuk Savaş'ın sonrasında terörizmle beraber tehditin devletsel bir düzlemden çıkıp belirsizleşmesi, bambaşka aktörlerin ortaya çıkması; telefon, telgraf, telsiz gibi iletişim sistemlerinin kullanımının sınırlı hale gelmesi, iletişimin internet platformuna taşınmasıyla eski popüleritesini yitirdiği düşünülmektedir. Terör örgütü mensuplarının telefon, telsiz gibi unsurları saf dışı bıraktığı, kullanmadığı durumlarda sinyal istihbaratı işlevsiz hale gelebilmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen bir istihbarat disiplini olarak sinyal istihbaratının diğer istihbarat teknolojileri karşısında işlevselliği ve etkinliği sınırlı hale gelmiş olsa da terör örgütleri mensuplarının takibi ve yer tespiti noktasında kullanımı halen devam etmekte ve radar, İHA, uydu sistemlerine entegre bir sistem olarak varlığını sürdürmektedir.

3.1.1.3 Görüntü İstihbaratı (Image Intelligence)

Basit uçaklara, balonlara takılan basit fotoğraf makinaları ile elde edilen fotoğraflarla başlayan görüntü istihbaratı gelişim süreci günümüzde gelişmiş uydular, İHA'larla ve uçaklarla bambaşka bir seviyeye taşınmıştır. Kızılötesi sensörler, optik ve termal kameralarla yüksek irtifadan net görüntüler elde edilebilmektedir. Terörizm gibi dinamik ve mobilize bir yapı karşısında istihbarat görüntü istihbaratı ile çok ciddi bilgilere erişebilmekte, operasyonel anlamda önemli ve başarılı operasyonlara imza atabilmektedir.

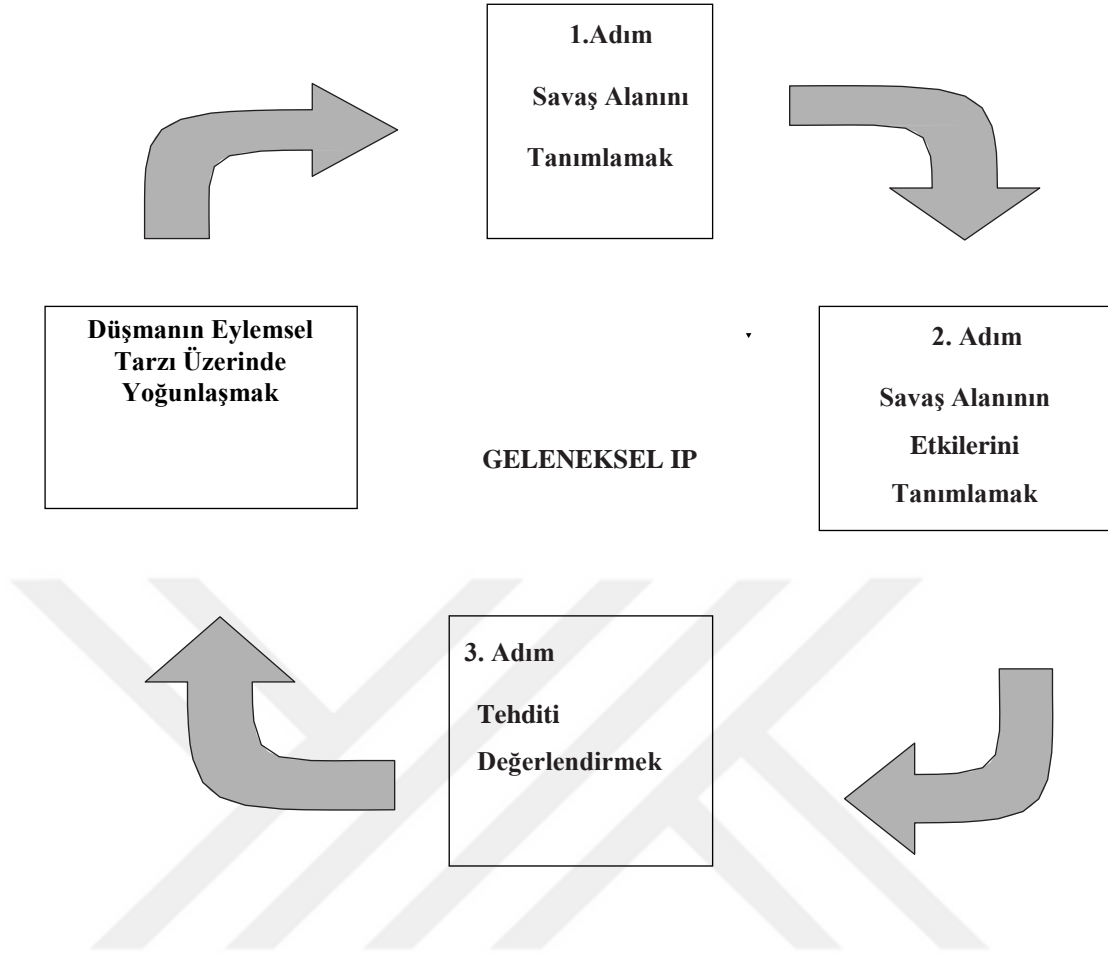
Görüntü istihbaratı, uzay teknolojilerinin ışığında uydu teknolojilerinden beslenen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin kendi uydularına sahip olma imkanına erişmesi

özellikle terörizmle mücadelede kendi imkanlarıyla takip, keşif, gözlem, tespit faaliyetlerini icra etme imkânı yaratmaktadır. Bu durum istihbaratın gücünü ve etkinliğini bambaşka bir seviyeye taşıyabilmektedir. Türkiye bu durumun son yıllardaki önemli örneklerinden biri olarak gösterilmektedir.

Görüntü istihbaratı, geleneksel istihbarat disiplinleri içerisinde içeriği, teknolojik açıdan sürekli güncellenebilen ve terörizmle mücadeleye aktif katkı sunan bir disiplin olması itibarıyla insan istihbaratı ve sinyal istihbaratına oranla daha fazla tercih edilen bir alan olmaktadır. Tarihsel olarak uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen kullanımı ve işlevi itibarıyla terörizmle mücadelede hem geleneksel hem de modern bir istihbarat disiplini olarak düşünülmektedir.

3.1.2 İstihbarat Hazırlığı (Intelligence Preparation)

İstihbaratın araçsal olarak benimsediği ve uyguladığı sistemlerden biri IP olmaktadır. IP istihbaratın saha operasyonlarındaki karşı tehditlere karşı lokasyon, sivil unsurlar, iklim, bitki örtüsü ve engebe özellikleri gibi unsurların analize tabi tutulduğu bir süreci ifade etmektedir (Glenn& Medby,2002:35). Bu süreç bu unsurlara ek olarak olası operasyon bölgesindeki binaların sayısının, yapısının ve özelliklerinin yapılacak manevralara, kullanılacak silah sistemlerine uygun olup olmadığının da değerlendirmesini yapmaktadır. Bu süreç Şekil-4'te görüleceği üzere 4 farklı adımdan oluşmaktadır.

Şekil 4 IP Sistemi

(Glenn&Medby,2002:41)

IP Sistemi'ni incelediğimizde birinci adımda operasyon sahasının tarihsel geçmişi, şu anki durumu, demografik yapısı gibi özelliklerin ortaya koyularak genel bir değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. İkinci adımda bölgenin arazi yapısı, sıcaklık- nem durumu, bitki örtüsü gibi özellikler detaylı incelenerek buna uygun bir hazırlığın yapılması amaçlanmaktadır. Üçüncü adımda istihbaratın hedefindeki terör örgütünün taktiksel-eylemsel yapısı, silah- ekipman durumu ve militan yapısı-özellikleri üzerinde yoğunlaşarak mevcut kapasitesi ve gücü değerlendirilmektedir. Son adımda ise terör örgütünün daha önceki eylemlerindeki eylemlerinde hangi teçhizat-silahları kullandığı, araziye-hava şartlarını nasıl değerlendirdiği gibi sorularla istihbarat onların yerine kendini koyarak onlar gibi düşünmeye çalışmaktadır.

Terörizmle mücadelede özellikle meskun mahalde telefon ve elektrik hatları, altyapı sistemleri, su şebekesi, gaz hatları manevra kabiliyeti, silahların ve havagücünün konumlandırılması amacıyla IP sistemi tarafından derinlemesine incelenmektedir (Glenn& Medby,

2002:56). Buna ek olarak hükümet binaları, hastaneler, okullar, ibadethaneler gibi stratejik ve hassas noktalar operasyon öncesinde belirlenerek hedef alanının dışında tutulmaktadır. Böylece sivil kayıpların ve bunun sonucunda oluşacak propogandanın önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Demografik analiz ile kültürel istihbarat işbirliği ile operasyon bölgesinin nüfus analizi yapılarak hangi unsurlardan, kişilerden faydalanılabileceği ve destek bulabileceği belirlenmektedir (Glenn& Medby, 2002:160). Sovyetler'in Afganistan işgali ve ABD'nin Irak müdahalesinde görüleceği üzere yerel unsurların ve toplumun desteği elde edilmeden icra edilen faaliyetlerin yapılan kalıcı, istikrarlı bir yapı oluşturamadığı açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra yapılan müdahalenin toplumsal karşılığı bulunmadığı ve ters etki yarattığı takdirde bu durum terör örgütlerinin ortaya çıkışına, gelişimine, etki sahasını genişletmesine ortam ve imkan sağlamaktadır.

Sonuç olarak IP sistemi kırsal alan, meskun mahal gibi bir çok farklı alanda operasyonel eylem kabiliyetinin artırılması, olası operasyon risklerinin minimize edilmesi, kayıpların en aza indirilmesi, sürpriz faktörünün ortadan kaldırılması, tüm unsurların sisteme entegre edilmesi amacına yönelik faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faaliyetler arazi, iklim, yer şekilleri gibi coğrafik faktörler üzerinde gelişen bir analiz faaliyeti olabileceği gibi nüfus analizi de olabilmektedir. Nüfus analizi bir anlamda operasyon bölgesindeki insanların 'kalplerinin ve zihinlerinin kazanılması' faaliyeti olarak görülmektedir (Glenn& Medby, 143). Dolayısıyla coğrafik unsurların, kritik lokasyonların analizine ek olarak nüfus analizinin de sürece dahil edilmesi IP sisteminin etkinliğini, başarısını doğrudan etkilemektedir. Tüm bunların ışığında istihbaratın terörizmle mücadele sürecinde IP sisteminin operasyonel seviyede ciddi katkı sağlayacağı, olası kayıpları ve istihbarat başarısızlıklarını önleyebileceği düşünülmektedir.

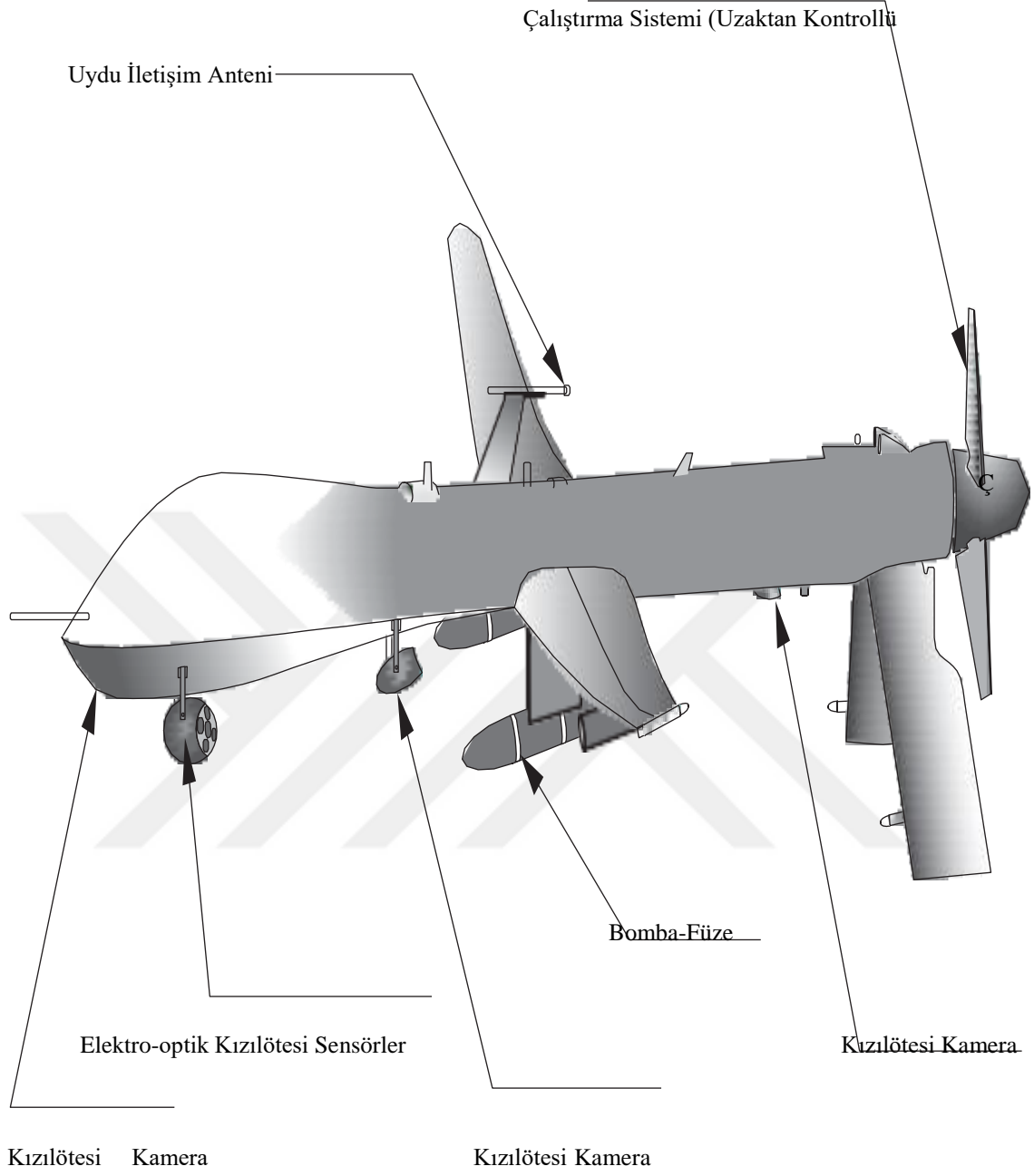
3.1.3 İnsansız Hava Araçları (İHA)

Geleneksel istihbarat disiplinlerinin bileşenlerinin en iyi sentezi olarak İHA lar aynı platformda insan istihbaratını, sinyal istihbaratını ve görüntü istihbaratını buluşturmaktadır. Bu denli bir işleve sahip insansız hava araçlarının, önemli istihbari bilgilerin elde edilebilmesine ve sıfır zayıyla operasyonların tamamlanmasına imkan tanınması nedeniyle özellikle son yıllarda terörizmle mücadelede kullanımı ve etkinliği artmaktadır. Terörizmin en önemli özelliklerinden biri olan kamufraj ve saklanma olgusunun ortadan kaldırılmasında insansız hava araçları çok etkili faaliyetler icra edebilmektedir. Bu faaliyetleri incelediğimizde 'Drone' diye tabir edilen küçük çaplı insansız hava araçlarının daha çok meskun mahalde gözetleme ve keşif amaçlı kullanıldığı, büyük çaplı insansız hava araçlarının ise daha çok operasyonel amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

İnsansız hava araçlarının ya da insansız uzaktan kontrol sistemine sahip araçların tarihsel geçmişine baktığımızda, 1800' lerin ortalarında Avusturya'nın insansız bomba yüklü balonu Venedik' e göndermesi hadisesi bu alandaki ilk örnek olarak kabul edilmektedir (D&Jha,2017:6).

1. Dünya Savaşı'ı ve sonrasında farklı şekillerde gelişimi devam eden uzaktan kontrol sistemli araçların bugünkü işlevine yakın ilk örneği Nikola Tesla tarafından 1935'te Amerika'da geliştirilmiştir. Nazi Almanyası'nın gelişimine büyük katkı sağladığı uzaktan kontrol sistemleri Soğuk Savaş döneminde balistik füzeler üzerine yoğunlaşmıştır. 1990'lardan itibaren operasyonlardaki kayıpların artması devletleri yeni arayışlara sevk etmiş; hava araçları, uzaktan kontrol sistemlerine yönelik yoğun araştırma ve geliştirme insansız faaliyetleri başlatılmıştır. 2008'te Amerika'nın geliştirip silahlı kuvvetler envanterine dahil ettiği 'Predator' model insansız hava aracı o zamana geliştirilen en üstün donanımlı ve kabiliyetli insansız hava aracı olarak kabul edilmiştir. Günümüze baktığımızda ise A.B.D, Rusya, Çin, Hindistan gibi birkaç sayılı ülke operasyonel kabiliyete sahip insansız hava araçlarını envanterinde bulundurmaktadır. Son yıllarda insansız hava aracı teknolojisinde gerçekleştirdiği atılımlarla Türkiye de bu birkaç sayılı ülke arasında yerini almıştır. Terörizmle mücadelede uzun bir geçmişe sahip ülkemiz açısından insansız hava araçları ile mücadele bambaşka bir noktaya taşınmış ve çok başarılı faaliyetler icra edilmiştir.

Terörizmle mücadelede istihbarat toplamada keşif ve gözetleme faaliyetleri yürüten ve belirlenen hedefin imha edilmesinde operasyonlar gerçekleştiren insansız hava araçlarının hangi temel dinamikler esas alınarak tasarlanmıştır? sorusunu ele aldığımızda Şekil- 5'te görüleceği üzere karşımıza şu temel donanımlar çıkmaktadır.

Şekil 5 Araştırma-Keşif- Hedef İmha Görevleri İçin Tasarlanan Basit İnsansız Hava Aracı Platformu

(D&Jha,2017:72)

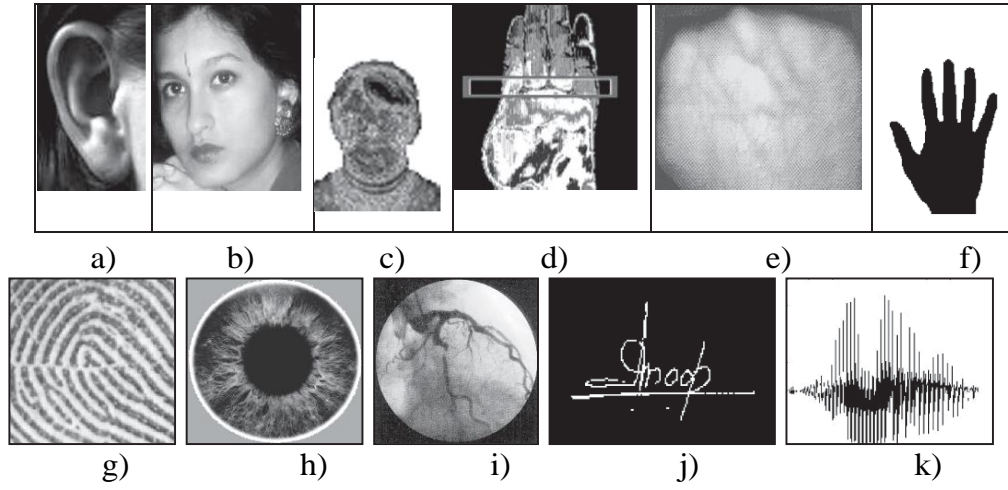
Basit İnsansız Hava Aracı'nın temel donanımına baktığımızda gece-gündüz, her türlü hava şartında görüntü sağlayıp anlık veriler sağlayabilen, gelişmiş teknoloji ürünü kameraların ön planda olduğu görülmektedir. Hassasiyet derecesi yüksek kızılötesi sensörler ve en küçük bir detayın net bir şekilde görülmesini sağlayan elektro-optik sensörlerle hata ve yanılğı şansı minimize edilmektedir. Böylesine teknolojik donanıma ve işleve sahip bir araca bir de operasyonel kabiliyet kazandırılmasıyla bu araçlar günümüzde özellikle terörizmle mücadelede son derece etkin bir askeri güç haline gelmiştir.

İnsansız Hava Araçları, terörizmle mücadelede istihbari bilgilerin çok daha kolay elde edilebilmesini sağlamış; teknolojinin sağladığı imkanlarla bu yolla elde edilen istihbaratın uzun bir süreç sonunda doğrulanması ve kontrol edilmesi durumu da ortadan kalkmıştır. Bu nedenle eş zamanlı olarak elde edilen istihbaratın terörizmle mücadelede anlık değerlendirmelerle istihbarat operasyonuna dönüştürülebilmesi imkânı istihbarata müthiş bir dinamizm ve işlevsellik kazandırmıştır. Bu dinamizmin, işlevselliğin uzun vadeli yaklaşımlarını tahayyül ettiğimizde günümüzde uzaktan kontrol sistemleri ile yönetilen bu araçların gelecekte yapay zekâ ile donatılabileceği ve istihbarat açısından da insan faktörünün çok daha sınırlı bir faktör haline gelebileceği, robotik teknolojilerin ön palana çıkacağı düşünülmektedir.

3.1.4 Terörizmle Mücadelede İstihbarat Bilgi Sistemleri (Biyometrik Teknolojiler)

Terörizmin bilinmez ve öngörülemez yapısının deşifre edilmesinde, teröristlerin ortaya çıkarılmasında ve terör saldırılarının önlenmesinde bilgi sistemleri istihbarat araçları içerisinde çok önemli bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin ve bilimin baş döndürücü bir hızda gelişimi aynı oranda istihbarat bilgi sistemlerine sirayet etmektedir. Dolayısıyla terör örgütlerinin her geçen gün değişen ve yenilenen taktiklerine, araçlarına karşı istihbarat da aynı yenilikçi anlayışı benimsemek durumunda kalmaktadır.

Bilgi sistemleri her insanın kendine has psikolojik, davranışsal, fiziksel, karakteristik özelliklerini çalışma sahası olarak kabul etmektedir. Bu sistemlerin temelinde belli bir algoritma ya da yazılıma dayalı ileri teknoloji ürünü bilgisayar programları yer almaktadır. Bu programlarla Şekil-6'da görüleceği üzere kulak, yüz, el damarları, parmak izi, retina, iris, ses, el yapısı, yüz-el ısı gibi her insana has karakteristik özelliklerin ve şekillerin ayırt edilip kimlik tespitinin yapılması mümkün hale gelmektedir.

a) Kulak b) Yüz c) Yüz ısı değişimi d) El ısı değişimi e) El damarları f) El geometrisi
g) Parmak izi h) Retina i) İris j) İmza k) Ses

şekil 6 Biometrik Karakteristik Özellikler

(Maltoni, v. dęr.,2009: s.25)

İstihbarat bilgi sistemleri, terörizmle mücadelede militanların tespit edilmesi, risk unsuru taşıyan kişilerin kontrol altında tutulması ve olası saldırıların engellenmesi amacıyla faaliyet göstermektedir. Uluslararası giriş-çıkışların yoğun olarak yaşandığı havaalanları, sınır kapıları gibi kritik alanlar, terörizmin yoğun olarak faaliyet gösterdiği internet platformu ve iletişim kanalları sürekli taranmakta ve gözlem altında tutulmaktadır.

Biometrik teknolojiler olarak da adlandırılan bu sistemler günümüzde göç hareketliliğın ve küreselleşme olgusunun hız kazanması ile yaygınlaşmış; istihbarat araçları arasında önemli bir yer edinmiştir. Bu sistemlerin terörizmle mücadelede işlevine baktığımızda, istihbaratın bu sistemlerle terörizmle mücadeleyi etkin olarak sürdürdüğü ve muazzam bir terörizm datasına sahip olabildiğı görülmektedir. Dolayısıyla terörizmle mücadelede istihbaratın önleme ve tespit etme misyonuna hizmet eden bu sistemlerin incelenmesinin ve analiz edilmesinin istihbaratın terörizmin etkisiyle yaşadığı dönüşüme katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

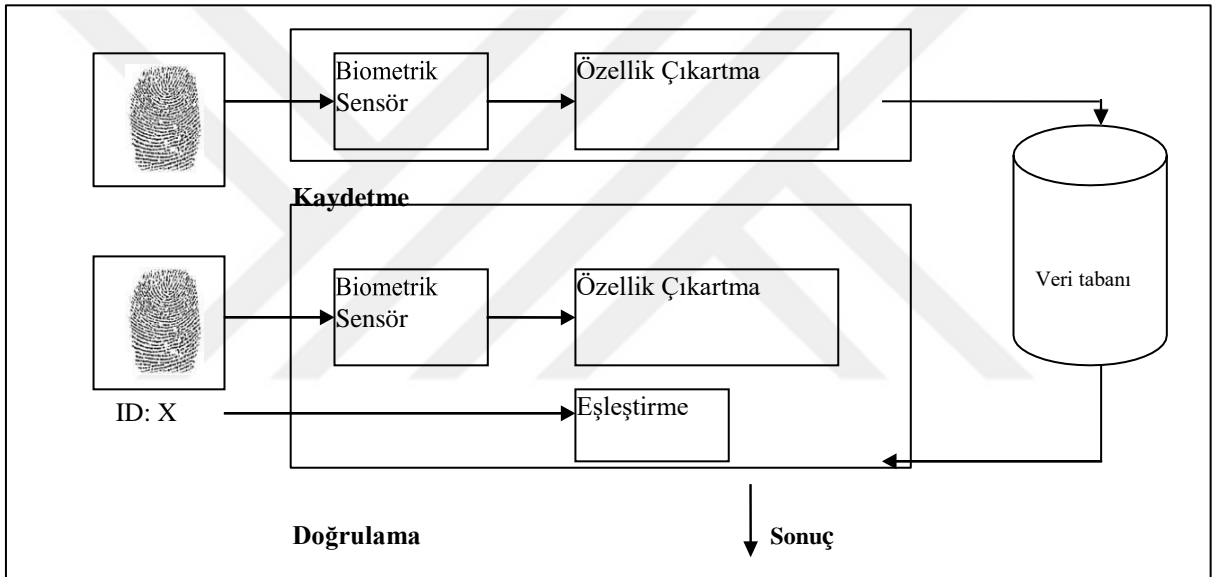
Bu bölümde bu sistemlerden terörizmle mücadelede istihbaratın sıklıkla kullandığı parmak izi, el geometrisi, yüz tanıma, iris ve ses tarama sistemleri ele alınıp incelenecektir.

3.1.4.1 Parmak İzi Tanıma Sistemi

Parmak İzi Sistemi, 1850'lerde Alphonse Bertillon keşfedilen bir sistem olarak günümüzde de etkinliğini ve işlevselliğini koruyan bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (

Maltoni, v. dğr.,2009: s.17). Mevcut bilgi sistemleri içerisinde en eski sistem olmasına karşın güvenilir ve doğruluk payı yüksek sonuçlar vermesi itibariyle bu sistemin kullanımı hala devam etmektedir. Kullanım alanı itibariyle daha çok suç temelli bir polis sistemi olarak değerlendiriliyor olsa da terörizm gibi datası sürekli değişen ve güncellenen bir olgu karşısında bu sistemler istihbarata terörizmle mücadelede ciddi katkılar sağlayabilmektedir.

Parmak izi sistemi, diğer bilgi sistemler ile mukayese edildiğinde basit bir sistem bir sistem olarak algılanıyor olsa da bu basit mekanizma istihbarata önemli bir dataya sahip olma imkânı tanımaktadır. Şekil-7’de görüleceği üzere basit prensipler temelinde kurgulanmış olan bu sistem günümüzde teknolojiyle uyumlu hale getirilerek mekanik sistemlere ve programlara entegre edilmiştir.

Şekil 7 Genel Parmak İzi Sistemi

(Tripathi, 2011:3)

Şekilde görüldüğü gibi sistem temelde kişinin parmak izi özelliklerini çıkararak sisteme kaydetmektedir. Sonrasında yeni bir vakada elde edilen parmak izinin özellikleri çıkarılarak veri tabanındaki bilgilerle eşleştirilerek bilgi doğrulanmakta ve sonuç elde edilmektedir.

Parmak izi sistemi, basit bir mekanizmaya sahip olması itibariyle diğer sistemlere oranla daha düşük maliyetli ve basit programlarla etkin sonuçlar sağlayabilmektedir. İstihbarat faaliyetlerini incelediğimizde bu sistemlerin kriminal istihbarat ve suç istihbaratı kapsamında daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu sistemin negatif yönlerini ele aldığımızda ise terörizm gibi patlayıcı unsuruna sıklıkla başvuru yapılan bir olguda parmak izinin elde edilemediği

durumlarla sık sık karşı karşıya kalındığı ve bu sistemin işlevsiz kalabildiği gözlemlenmektedir.

3.1.4.2 El Geometrisi Sistemi

El geometrisi sistemi, el, avuç içi şeklinin incelenmesi ve eklem, parmak uzunluğunun ölçümü temelinde kurgulanmış bir sistem olarak bilgi sistemleri içerisinde uygun ve hızlı kullanımı nedeniyle tercih edilmektedir (Tripathi, 2011:4). Bu sistemler, genellikle terörizmle mücadelede uluslararası hareketliliğin yoğun olarak yaşandığı noktalarda giriş- çıkışların kontrol altına alınması amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır.

El geometrisi sistemi, Şekil-8’de görüleceği üzere sisteme girilen bilginin doğrulanması ve kişinin tespit edilmesi amacıyla yönelik, çok gelişmiş yazılım ve programlar gerektirmeyen bir mekanik altyapıyla faaliyet göstermektedir.

Şekil 8 El Geometrisi Algılama Aygıtı

(Ross, 1999:4)

El Geometrisi Sisteminde, ilk olarak kişinin elini doğru konumlandırmasını sağlanmaktadır. İkinci olarak, taranan kişinin el görüntüleri çıkarılmaktadır. Üçüncü olarak, daha önce sistemin elde etmiş olduğu el görüntüleri taranmaktadır. Dördüncü olarak, sisteme girilen el görüntüsünden özellikler çıkarılarak veri tabanına kayıtlanmaktadır. Beşinci olarak,

elde edilen görüntünün veri tabanında herhangi bir karşılığı olup olmadığını kontrol edilmektedir. Sonucu olarak ise sistemde bir eşleşme yoksa kişinin el geometrisi bilgileri girilip sistem güncellenmekte ve işlem tamamlanmaktadır.

El Geometrisi Sisteminin tercih edilme sebeplerine baktığımızda içerdiği basit mekanizmanın yanısıra diğer bilgi sistemleri özellikle de parmak izi sistemi ile entegre edilebilir bir sistem olarak kullanıldığı görülmektedir. Sonuç olarak el geometrisi sistemi basit mekanizması, hızlı ve etkili sonuçlar sağlaması, diğer bilgi sistemleri ile olan uyumu özellikleriyle istihbarat faaliyetlerinde terörizmle mücadelenin önleme misyonuna yönelik olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

3.1.4.3 Yüz Tanıma Sistemi

Yüz Tanıma Sistemi, yüz şekli ve kalıbını, yüz imgelerinin konumunu esas alan bir sistem olarak gelişmiş bir yazılıma ve ileri teknoloji ürünü bir programa dayalı faaliyetler yürütmektedir. (Tripathi, 2011:4). Bu sistemin kullanıldığı alanlara baktığımızda daha önceki bilgi sistemlerinde olduğu gibi göç hareketlerinin titizlikle incelendiği ve kontrol altında tutulduğu havaalanları, sınır bölgeleri gibi alanlarda bu sistemin de sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca bu sistemin parmak izi ve el geometrisi sistemlerinden daha karmaşık ve gelişmiş bir teknolojiye sahip olduğu görülmektedir.

Şekil-8'de görüleceği üzere bu sistem gelişmiş ve hassasiyeti yüksek kameraların yön verdiği bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beş Adımda Yüz Tanıma Sistemi

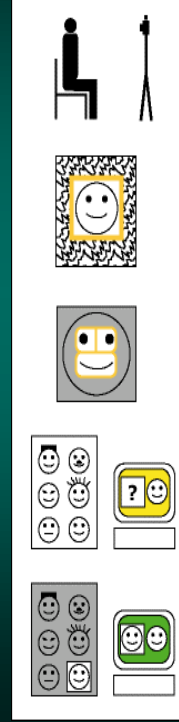
1. Görüntüyü Yakalama

2. Görüntüdeki Yüze Odaklanma

3. Yüzün Özelliklerini Çıkartma
(Şablon Oluşturma)

4. Yüz şablonlarını Kıyaslama

5. Eşleşmeyi Ortaya Çıkarma

Şekil 9 Basit Yüz Tanıma Sistemi

(D. Woodwardn Jr ve dğr., 2003:8)

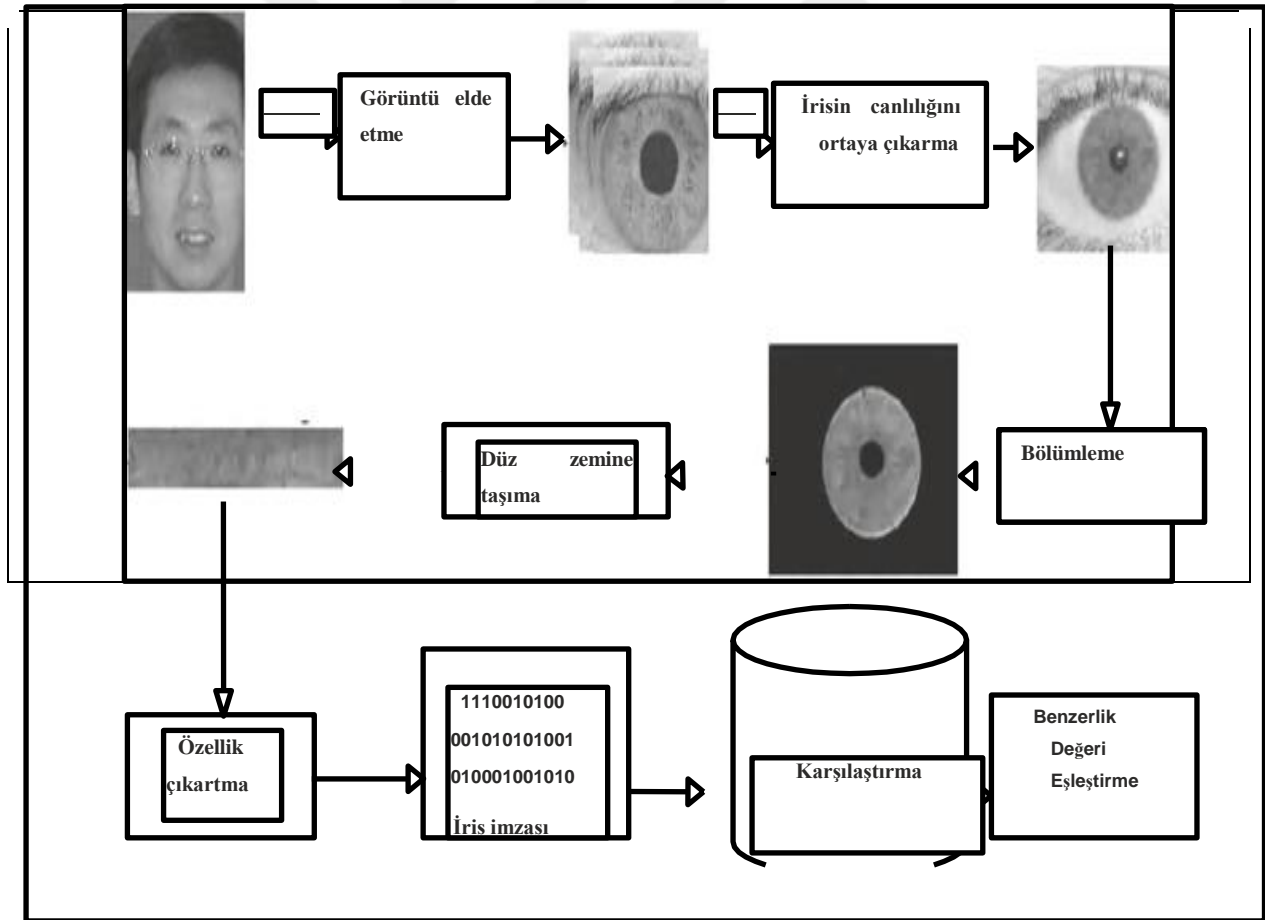
İlk adımda, havaalanları gibi belirli alanlarda gelişmiş kameralarla daha önceden sisteme yüklenmiş kişiler sistemde taranmaktadır. İkinci adımda, tarama sonrası tespit edilen kişilerin yüz özelliklerine odaklanılmaktadır. Üçüncü adımda, odaklanılan kişinin yüz özellikleri analiz edilmekte ve bir yüz şablonu ortaya konulmaktadır. Dördüncü adımda, daha önce veri tabanına yüklenmiş yüz örnekleri ile yüz şablonu çıkarılan kişinin yüz özellikleri karşılaştırılmaktadır. Son adımda, sistemde bir yüz eşleşmesi olup olmadığı kontrol edilmekte ve bu adımla süreç tamamlanmaktadır.

Yüz Tanıma Sistemi'nin, Parmak İzi Tanıma ve El Geometrisi Sistemleri ile mukayese edildiğinde kullandığı gelişmiş yazılım, programlar sonucunda daha işlevsel ve doğru bilgiler ortaya koyabildiği gerçeği sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sistemin yaşayabileceği teknik sıkıntılara baktığımızda ise kişinin gözlük ya da şapka gibi aksesuarlar takması, kişinin hareketli

olması, kamera açısında olmaması, ışık ve gölge faktörünün kamera netliğini sınırlaması durumlarının sistemin etkin sonuçlar vermesini engelleyebildiği gözlemlenebilmektedir (D. Woodwardn Jr ve dğr., 2003:12) Bu olumsuz çevresel faktörlere, parmak izi ve el geometrisi sistemlerine oranla daha uzun, karmaşık bir süreç gerektirmesine rağmen bu sistemin istihbaratın tespit ve önleme faaliyetlerinde etkin olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.1.4.4 İris Tarama Sistemi

İris Tarama Sistemi, gözün renkli kısmının taranarak özelliklerinin çıkarılmasını esas alan bir sistem olarak bilgi sistemleri içerisinde en yüksek doğruluk ve güvenilirlik yüzdesine sahip bulunmaktadır (Avila, 2002:3). Aynı kişiye ait iki gözün iris yapısının farklı olması gibi benzersiz bir durumun sağladığı avantajlar, ileri teknoloji ürünü program ve yazılımlarla birleştirilerek yüksek kabiliyette ve etkinlikte bir sisteme dönüştürülmektedir. Şekil-9' da görüleceği üzere bu sistem, diğer bilgi sistemlerine oranla daha kompleks ve gelişmiş bir yapı içerisinde faaliyet göstermektedir.

Şekil 10 İris Tarama Sistemi Aşamaları

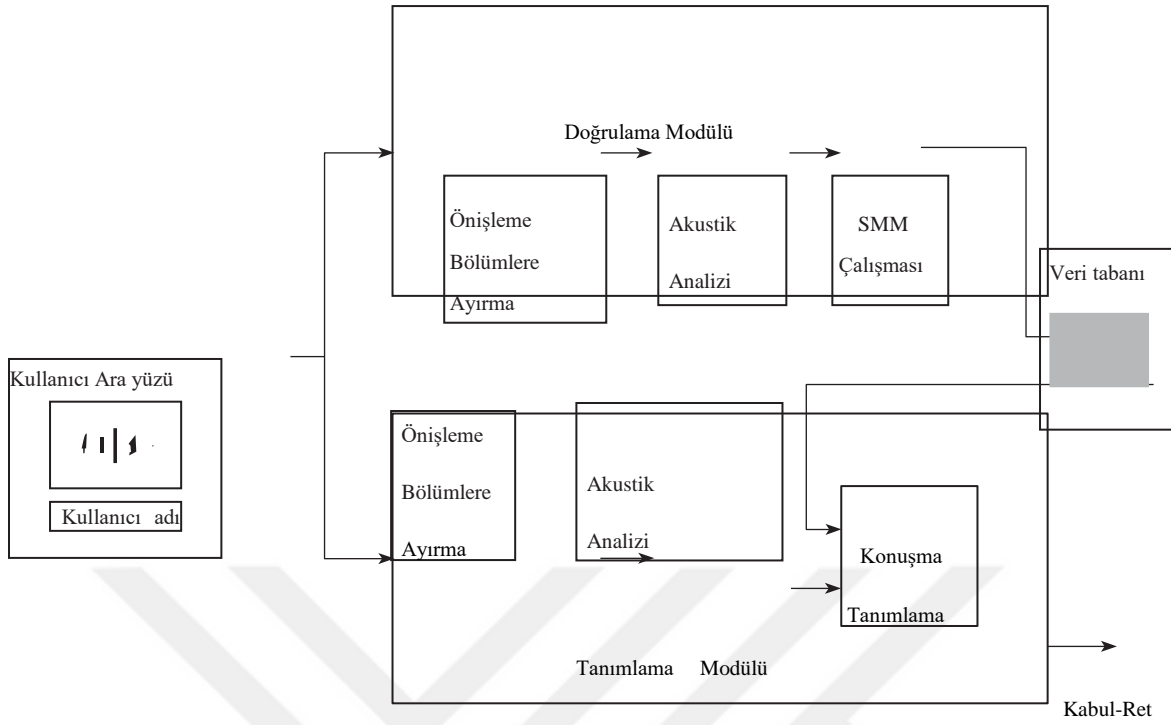
(Bodade&Talbar, 2014:8)

Sistemin ilk adımında yüksek çözünürlüğe ve hassasiyete sahip kameralarla göz görüntüsü elde edilmektedir. İkinci adımda, elde edilen göz görüntüsünün canlılığı ortaya çıkarılarak görüntü netleştirilmektedir. Üçüncü adımda, gözden iris tabakası ayrıştırılarak iris tek bölümde incelemeye tabi tutulmaktadır. Dördüncü adımda, iris tabakası düz bir düzleme taşınarak daha detaylı ve derinlemesine bir analiz ortamı yaratılmaktadır. Beşinci adımda çıkarılan iris özellikleriyle altıncı adımda kişiye has bir iris imzası oluşturulmaktadır. Altıncı adımda veri tabanında karşılaştırılan bilgilerle son adımda sistemde tanımlanan kişinin iris benzerliği karşılaştırılarak herhangi bir eşleştirme olup olmadığı ortaya konmaktadır.

İris Tarama Sistemi, çevresel faktörlerden çok daha az etkilenmesi ve tanımlama noktasında herhangi bir tıbbi müdahale ya da operasyonla benzetilmesi mümkün olmayan iris tabakasının incelenmesine dayalı bir sistem olması itibariye diğer bilgi sistemlerinden bir adım önde olmaktadır. Diğer bilgi sistemleri ile mukayese edildiğinde bu sistemin daha kompleks ve sofistike bir mekanizmaya sahip olduğu görülmektedir. İstihbarat, terörizmle mücadelede ve kendi iç güvenliğinde bu sistemden etkin sonuçlar alabilmekte ve bu sistemlere diğer sistemlere nazaran daha fazla önem atfedilmektedir.

3.1.4.5 Ses Tanıma Sistemi

Ses Tanıma Sistemi, konuşmalarda geçen ifadelerin, kelimelerin, vurguların ve duygusal durumu yansıtan iniş- çıkışların incelenmesine, analiz edilmesine ve bunların sonucunda kişinin tanımlanmasına, doğrulanmasına dayalı bir sistem öngörmektedir. Ses Tanıma Sistemi, Şekil-11'de görüleceği üzere sesin analiz ve metotlarla dış etmenlerden ayrıştırılarak ortaya çıkarılmasına dayalı bir yapıya sahip bulunmaktadır.

Şekil 11 Ses Tanıma Sistemi

(Vacca, 2007:207)

Ses Tanıma Sistemi, Şekil-11’de görüldüğü gibi doğrulama ve tanımlama modülü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğrulama modülünde ilk olarak elde edilen ses ayrıştırılarak bölümlere ayrılmaktadır. İkinci adımda sesin tam olarak teşhis edilmesini engelleyen akustik ve çevresel faktörler analiz edilerek ortaya konulmaktadır. Üçüncü adımda ‘Saklı Markov Modeli’ ile ortaya konan faktörlerden ses arındırılmış olmaktadır. Nihai olarak ise doğrulama modülünde daha önceden veri tabanına işlenmiş olan ses özellikleri ile elde edilen ses karşılaştırılarak doğruluğundan emin olunmaktadır. Tanımlama modülünde ses yine aynı sırayla önişleme, ayrıştırmaya ve akustik analizine tabi tutulmaktadır. Sonrasında konuşmada tanımlanan ses sistem tarafından kabul edilerek saklanmakta ya da reddedilerek işlem tamamlanmaktadır.

Ses Tanıma Sistemi, terörizmin propaganda faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı medya platformlarında ve iletişim kanallarında teröristlerin kimliğinin belirlenmesi, ilişkilerin deşifre edilmesi, terör saldırıların önlenmesi amacıyla istihbarat teşkilatları tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle internet ve sosyal medya platformunda geçen konuşmaların ve diyalogların bu sistemle deşifre edilmesi sonucunda terör örgütlerine dair kıymetli istihbari

bilgiler elde edilebilmektedir. Bu sistem diğer bilgi sistemleri ile mukayese edildiğinde ise daha bilimsel ve analitik bir yaklaşımın söz konusu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sistem yaygın kullanım alanı, etkinlik kabiliyeti, sonuç yüzdesi itibariyle istihbaratın terörizmle mücadelede sıklıkla kullandığı araçlardan biri olarak faaliyet göstermektedir.

Bilgi sistemleri içerisindeki yapıların kendine has özelliklere sahip bulunduğu, doğruluk ve güvenilirlik yüzdelerinin değişken olduğu ve belli avantajlara ya da dezavantajlara sahip olduğu gerçeği sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo-8 görüleceği üzere her sistemin kendi bünyesinde bazı karakteristik özelliklere ve dinamiklere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 8 Bilgi Sistemlerinin Karakteristik Özellikleri

(Tripathi, 2011:3)

	SES	PARMAK İZİ	EL GEOMETRİSİ	İRİS	YÜZ
Kullanım Kolaylığı	Yüksek	Yüksek	Orta	Orta	Yüksek
Hatalı Çıkabileceği Durumlar	Kuruluk, Kir, Yaş	El yaralanmaları, Yaş	Işık	Işık, yaş, gözlük, saç	Gürültü, grip durumu
Kullanıcı Kabulü	Orta	Orta	Orta	Orta	Yüksek
Uzun Dönemde Kalıcılığı	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	Orta
Güvenilirlik	Yüksek	Yüksek	Çok Yüksek	Yüksek	Yüksek

Tabloyu ele aldığımızda bu sistemlerin teknolojik imkan ve kullanım kabiliyetine göre farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla istihbarat da bu araç çeşitliliğiyle terörizmle mücadelede imkan ve kabiliyetini arttırmakta, başarılı sonuçlar elde edebilmektedir. Gelecekte ise bu sistemlerin teknolojiyle beraber çok daha gelişeceği, gelişmiş yazılıma, programa ve algoritmaya dayalı bu teknolojilerin istihbarata yön vereceği düşünülmektedir.

Bu bölümü sonuç olarak ele aldığımızda IP metodunun ve İHA' ların istihbaratın eylemsel, operasyonel kabiliyetini ve terörizmde yeni savaş sahası olarak ortaya çıkan meskun mahalde istihbaratın operasyonel başarı yüzdesini yukarıya taşıyacağı düşüncesi hakim bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi teknolojilerinin veya biometrik teknolojilerin özellikle teröristlerin kimliklerin tespiti ve doğrulanması amacıyla istihbarat tarafından etkin olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu teknolojileri ileri teknoloji, gelişmiş yazılım ve

programların ürünü olarak ele aldığımızda istihbaratın gelecekte daha çok inovasyona, bilimsel yaklaşımlara ve teknolojik araçlara daha çok ağırlık vermesi, yoğunlaşması gerektiği düşüncesi sonuç itibariyle karşımıza çıkmaktadır.

İstihbaratın terörizm etkisiyle yaşadığı dönüşümün araçsal boyutunu ele aldıktan sonra terörizmin küresel bir tehdit olmasının ardından benimsenen ‘Topyekün İstihbarat’ anlayışının incelenmesinin konuya derinlik katacağı, konunun idrak edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2 Terörizm Sonrası Topyekün İstihbarat Yaklaşımı

Terörizmin küresel bir aktör olarak etkinlik kazanması ve dünya siyasetine yön vermesi ile beraber terörizmle mücadelenin salt resmi istihbarat unsurları ile yürütülemeyeceği gerçeği açıkça ortaya çıkmıştır. İstihbarat, terörizm gibi çok çeşitli kaynaklardan beslenen bir yapı karşısında resmi, sivil toplum, özel sektör, yumuşak güç unsurları ile topyekün bir istihbarat anlayışını benimseyerek yeni partnerler edinmiş ve farklı unsurlardan istifade etmiştir.

3.2.1 İstihbaratta Kamu- Özel Sektör Ortaklığı

Terörizmle mücadele veya terörün önlenmesi noktasında artan terörist eylemler, saldırılar yalnız devletler, resmi devlet istihbarat örgütleri güdümünde yürütülen mücadelenin yetersizliğini ortaya koymuş; resmi istihbarat örgütleriyle kıyaslandığında daha az bürokratik ve yasal sınırlamalara tabi ulusal ve küresel şirketler temelli özel sektörün istihbari iş birliği ve bilgi paylaşımı devletler nezdinde zaruri bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Bu durum Amerika örneğinde incelendiğinde özellikle 11 Eylül saldırılarındaki istihbarat zaafiyetinin tespiti devleti istihbarat anlayışında yeni arayışlara sevk etmiştir. Bu arayışların sonucu olarak özel sektör, kamuya oranla daha serbest, efektif ve bürokratik engellerin dışında bir çalışma ortamına sahip olarak faaliyet gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra ABD nin devlet olarak dünyadaki negatif kamuoyu algısı çok uluslu-küresel şirketler aracılığıyla bertaraf edilebilmektedir. Böyle bir yöntem ABD’nin toplumlara daha rahat nüfuz edilebilmesine ve istihbarat ağının genişlemesine ortam hazırlamaktadır. Dolayısıyla özel sektör istihbarata ulusal ve ideolojik kimliğini ortaya koymadan, daha sessiz, derinden ve etkin istihbari faaliyetler sürdürme, geliştirme imkanı yaratmaktadır.

Gelişen teknolojinin ve yeniliklerin sağladığı imkanlarla sanal ortamda yapılan şahsi veya ticari amaçlarla yapılan konuşmalar, yazışmalar, para transferleri, bankacılık işlemleri ile bu alandaki şirketler devasa ve muazzam bir dataya sahip olabilmektedir. İleri teknoloji ürünü bilgisayar ve yazılımlarla bu datadan hayati öneme haiz istihbari bilgiler elde edilebilmektedir.

İstihbarat alanında ortaya konan kamu-özel sektör işbirliği P3 (Public Private Partnership) Programı özellikle terörizmle mücadelede karşılıklı olarak bilginin, kaynakların, sorumluluğun paylaşılmasını öngören ve anlaşmaya dayalı bir yapı öngörmektedir. (J.SimeoneJr, 2007:41). Bu program doğrultusunda 11 Eylül saldırılarından sonra ABD Başkanı Bush tarafından ortaya koyulan Terrorist Surveillance Program (TSP- Terörist İzleme Programı) çerçevesinde NSA (Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı) tarafından başta telekomünikasyon şirketleri olmak üzere bir çok ulusal ve küresel şirket programa dahil edilmiştir. AT&T, Verizon, Bell South gibi telekomünikasyon şirketleri, Western Union gibi para transfer şirketleri, Fedex gibi lojistik şirketleri, SWIFT gibi bankacılık şirketleri, Amerikan Airlines gibi hava ulaşım şirketleri devletlere bu program dahilinde datalarını devletle paylaşmış ve bilgi sağlamışlardır. (Michaels, 2008:913-918). Böylece istihbarat örgütleri, küresel terörizme karşı küresel çapta muazzam bir dataya sahip olma imkanı yakalamıştır.

Günümüz teknoloji ve iletişim çağında, Türkiye’de var olan bu tarz küresel ölçekte faaliyet gösteren ya da gösterilebilecek şirketlerin ekonomik ve kurumsal altyapılarının güçlendirilip istihbarat yapılanmasına entegre edilmesi neticesinde elde edilen istihbari bilgilerin terörle mücadelenin küresel bir platformda daha etkin bir şekilde yürütülmesinde, sonuç alınmasında çok ciddi kazanımlar sağlayacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla dünyada özellikle ABD’de 11 Eylül saldırıları sonrası ortaya konan ve etkin sonuç alınan kamu-özel sektör istihbarat iş birliği anlayışının hayata geçirilmesi yerinde bir istihbarat bir yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.2 İnsan Analiz Sistemi (Human Terrain Analysis System)

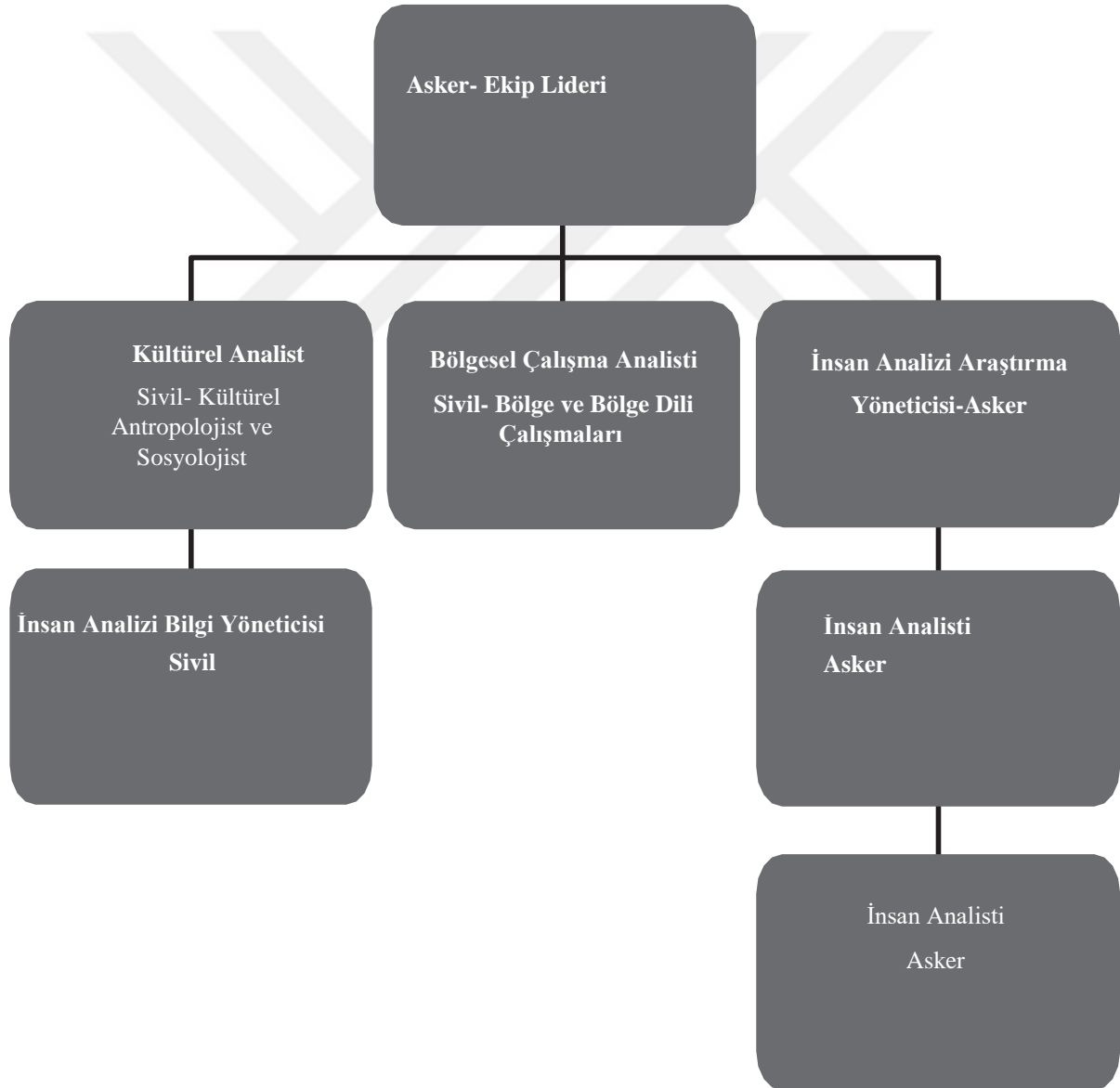
Terörizmin küresel bir olgu ve aynı zamanda ‘güç’ olmasıyla beraber klasik istihbaratın ‘bul-odaklan-yok et’ temelli askeri terör stratejisinin (F3 Doktrini) ve tek boyutlu terörizmle mücadele yaklaşımlarının yetersizliği gözle görülür bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda çok boyutlu, multi disiplinler, analiz odaklı, stratejik istihbarat anlayışının benimsendiği terör stratejilerine geçiş süreci yaşanmıştır. Bu geçiş sürecinde özellikle A.BD örneğinde görüleceği üzere terörizmle mücadelede bölgenin kültürel hassasiyetlerinin ortaya çıkarılmasını ve toplumsal desteğin sağlanmasını amaçlayan ekipler ve programlar devreye sokulmuştur.

3.2.2.1 İnsan Analizi Timleri (Human Terrain Teams)

Bir toplumun ya da bölgenin kültürel yapısı incelenmeden, kültürel yapısı ortaya konmadan yapılacak salt askeri faaliyetlerin başarısızlıkla sonuçlanacağı gerçeği ABD’nin Afganistan ve Irak müdahalelerinde tecrübe edilmiştir. Bu durumu Tümgeneral C. Freakly’in

Afganistan görevi sırasında edindiği tecrübeler ve yaptığı gözlemlerle “Kültürel farkındalık ve bilinç, düşmanın veya teröristlerin ne yapacağına dair öngörülerini garanti etmemektedir. Ancak bu durum, onları neyin motive ettiğini, yabancı bir ülkede nasıl davranmamız gerektiğini anlamamıza yardımcı olacaktır ve toplumsal desteğin ya da en azından teröristlere olan desteğin ve yardımın azaltılmasını sağlayacaktır.” sözleriyle açıklamaktadır (Kipp ve dğr.,2006:9). Bu amaç doğrultusunda devreye sokulan İnsan Analizi Ekipleri müdahale gücü ile toplum arasında köprü vazifesi görmekte, kültürel data hakkında istihbari veriler toplamaktadır.

İnsan Arazisi Ekipleri Şekil-12’de görüleceği üzere lider, kültürel analist, bölgesel çalışma analisti, insan arazisi araştırma yöneticisi ve insan arazisi analisti olmak üzere beş kişiden oluşan ekipler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 12 İnsan Analizi Ekibi (Human Terrain Team)

(Kipp ve dğr.,2006:14)

Şekilde görüldüğü gibi ekibin başında bulunan ekip lideri yapılan tüm çalışmalardan faaliyetlerden sorumlu kişi olarak ekip içi birimlerin koordinasyonu sağlamak ve ekiple operasyon birlikleri arasında köprü görevi üstlenmektedir. Kültürel analist, kültürel antropoloji ve sosyoloji alanlarında söz sahibi, bölge dilini akıcı konuşabilen, bölgede daha önce yaşamış, çalışmış, inceleme yapmış kişiler arasından seçilmektedir. Bölgesel çalışma analisti, kültürel analiste benzer niteliğe ve donanıma sahip kişi olarak faaliyet göstermektedir. İnsan arazisi çalışma yöneticisi, taktik istihbarat alanında askerî bir geçmişe ve deneyime sahip kişiler arasından ekibe dahil edilmektedir. Bu kişi, ekibin, temel araştırmacısı olarak bölgedeki diğer resmi, sivil organizasyonlarla ve diğer istihbarat servisleri ile yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır. İnsan analisti ise temel bilgi toplayıcı olarak bölgedeki tüm unsurlarla yakın temas halinde bulunmaktadır.

Sonuç olarak İnsan Analiz Timleri bölgenin aile ve aşiret yapısı üzerinde şekillenen, sosyal yapısı, ekonomik yapısı, tarım üretimi, demografik ve inanç yapısı üzerinde yapılan incelemeler ve çalışmalarla topluma nüfuz etmeyi, bölgedeki birliklerin emniyetini sağlamayı, yapılacak operasyonların başarı yüzdesini yükseltmeyi temel amaç olarak benimsemişlerdir. Buna ek olarak bölgede istikrarlı ve güvenli bir yapının oluşturulmasında, tüm kurumları, birimleri ile bir bölgenin ya da ülkenin yeniden inşasında bu ekipler önemli görevler üstlenmişlerdir. Dolayısıyla elde edilen istihbarat verisi, hedef bölgedeki terörizmle mücadele konseptinde askerî unsurlar ile kültürel yapının entegrasyonuna katkı sağlayarak kalıcı ve istikrarlı bir yapının tesis edilmesine ciddi katkılar sunmuştur.

3.2.2.2 Kilit Liderlerle Temas Ekipleri (Key Leader Engagement Teams)

İnsan Analizi Ekipleri'nin oluşturulma felsefesine benzer bir şekilde yine Afganistan ve Irak tecrübelerinden hareketle terörizm karşısında toplumun desteğini sağlamaya yönelik başka bir mekanizma hayata geçirilmiştir. Bu mekanizma, toplumun en çok güvendiği ve saygı gösterdiği, nüfuz sahibi, kanaat önderi niteliğine haiz yerel aktörler aracılığıyla tesis edilmiştir. Kanaat önderleri, dini liderler, aşiret reisleri gibi kilit liderlerin desteğinin sağlanması amacıyla oluşturulan Kilit Liderlerle Temas Ekipleri, düzenli periyotlarla yerel ve bölgesel aktörlerle toplantılar yapmışlardır. Bu toplantıların sonucunda yeni terörizmle mücadele fikirleri, taktikleri, teknikleri ve yaklaşımları benimsenmiş ve toplumla yerel hükümet, toplumla yabancı askeri güçler arasında bir denge mekanizması oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kilit Liderlerle Temas Ekipleri, faaliyetlerini halkta muhalif eğilim yaratabilecek, terörizme uygun ortam sağlayabilecek özellikteki yabancı görevliler ile askerlerin tutum ve

davranışların engellenmesi noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda kurulan diyaloglar ve geri dönüşler halktaki olumsuz imajın ortadan kaldırılmasını ve kamuoyu desteğinin sağlanmasını mümkün kılabilir. Dolayısıyla bu yönde istihbari faaliyetler ‘kalplerin ve zihinlerin kazanılması’ noktasında terörizmle mücadelede önemli ve stratejik faaliyetler olarak kabul edilmekte ve uygulanmaktadır (Kipp ve dğr.,2006:10)

3.2.2.3 Kadın İş Birliği Ekipleri (Female Engagement Teams)

Günümüz terörizmle mücadele konseptinde cinsiyetine bakılmaksızın tüm kabiliyetli ve donanımlı unsurların devreye sokulması bu mücadelenin başarısını doğrudan etkilemektedir. Irak ve Afganistan gibi ülkelerde kadını kazanmanın aileyi kazanmayı sağlayacağı ve aileyi kazanmanın da topluma ve nüfusa etki etme noktasında büyük bir adım olabileceği dile getirilmiştir (Kilcullen, 2006:33). Ancak bu ülkelerde kültürel tabular ve toplumda kesin sınırlarla çizilmiş kadın-erkek hiyerarşisi, erkek temelli sosyal yapı toplam nüfusun %50 sini oluşturan kadınlara hem askerî hem de istihbari unsurların erişimini kısıtlamaktadır. Bu noktada devreye alınan Kadın İşbirliği Ekipleri toplumdaki kalın duvarları ve tabu haline gelmiş algıları aşmakla görevlendirilmiştir. Böylece terör örgütleri hakkında bilgi edinme ve eleman devşirmenin önlenmesi amacıyla kadınların desteğinin sağlanması bu ekipler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Kadın askerler, terörizmle mücadelenin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde erkek askerlere göre tehdit edici ve korkutucu bir unsur olarak görülmekten ziyade köylerine yardıma gelen insanlar olarak görülmüş, böyle bir algının oluşmasına imkan tanımışlardır (Nierney, 2015:85). Bunun sonucunda toplumun sinir uçlarına dokunabilen yeni iletişim kanalları açılmış; sağlık, eğitim başta olmak üzere kültürel ve sosyal programların uygulanmasında, ülkenin yeniden inşa edilmesinde kadınların sisteme entegrasyonu yönünde adımlar atılmıştır. Bu adımlarla insanların güveninin kazanılması, toplumsal desteğin sağlanması, yerel hükümet unsurlarının ve müdahale güçlerinin meşruiyet sağlaması mümkün hale gelmiştir.

Gönüllülük esasına dayalı ve askerlik görevine ek olarak yürütülen faaliyetler tam zamanlı ve profesyonelliğe dayalı bir yapıya dönüştürülemedi. Buna rağmen ‘zihinlerin ve kalplerin kazanılması’ noktasında önemli faaliyetler icra edilmiş; Afganistan ve Irak gibi son derece kapalı ve muhafazakâr toplumlarda bu ekipler kısmen kadınların sesi olmayı başarabilmiştir. Dolayısıyla terörizmle mücadelede askeri unsurların yanı sıra yumuşak güç unsurları kadınlar vasıtasıyla devreye alınarak karşı istihbarat faaliyetleri icra edilmiş; operasyonel istihbarat faaliyetleri taktik ve stratejik istihbarat faaliyetleriyle bütünleştirilmiştir.

3.2.3 Sivil Toplum Örgütleriyle İstihbarat İşbirliği

Özel sektör şirketleri, İnsan Analizi Sistemleri gibi terörizmle mücadelede istihbarat yapılanmasına dahil edilen unsurlardan biri sivil toplum örgütleri olmaktadır. Günümüz terörizmle mücadele konseptinde mücadelenin sadece resmi istihbarat mekanizmalarıyla yürütülemeyeceği gerçeğinin bir yansıması olarak sivil toplum kuruluşlarının entegrasyonu sağlanmaktadır. Özel şirketlerde olduğu gibi bürokratik sınırlamalara tabi olmadan serbest bir biçimde yürütülen istihbarat faaliyetleri daha etkili sonuçlar doğurabilmektedir.

Terörizmle mücadelenin yoğun olarak yaşandığı riskli bölgelerde askerî unsurların ve istihbarat unsurlarının varlığının tesis edilmesinden önce sivil toplum örgütleri o ülkelere insani yardım faaliyetleri kimliğiyle yerleşerek, bir öncü birlik görevi yürüterek ilerleyen dönemlerde icra edilecek faaliyetlerin altyapısını oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, bir çok nedenle istihbari ve askeri unsurların iletişime geçemediği, nüfuz edemediği son derece kapalı toplumlara açılan bir kapı vazifesi görmektedir (Howard, 2007:26) Bu açılan kapıdan giren istihbari ve askeri unsurlar El Kaide gibi küresel terör örgütlerinin stratejisi, taktiksel ve eylemsel yapısı gibi özelliklerin anlaşılmasında kritik istihbari bilgilere ulaşabilmekte, küresel bir bilgi ağına sahip olabilmektedir.

Sonuç olarak sivil toplum örgütleri, kamuoyu üzerinde güçlü bir etkiye sahip organizasyonlar olarak terörizmle mücadele gibi hassas ve kırılabilir bir yapıda bir takım insani faaliyetler icra ederken bir yandan ise istihbari anlamda kritik bilgiler sağlayabilmektedir. ‘Kalplerin ve zihinlerin kazanılmasına’ dönük yürütülen insani yardım faaliyetleri toplumda ciddi karşılık bulabilmekte, insanlarda ‘güven’ duygusunun tesis edilmesi terörizmle mücadeleyi bambaşka bir noktaya taşıyabilmektedir. Dolayısıyla günümüzde bu faaliyetler terörizmle mücadele istihbarat yapılanmasında stratejik bir unsur olarak değerlendirilmekte ve bu yönde çalışmalara ağırlık verilmektedir.

3.3 İstihbaratta Yapısal Reformlar

11 Eylül saldırıları, terörizmin gücünü ve paralelinde istihbaratın zaafiyetini bariz bir şekilde ortaya koymuştur. İstihbarat örgütlerinin bilgi paylaşımı ve iş birliği noktasında devletlerin tüm kurumları arasında koordinasyonu ve yeknesaklığı tesis etmek terörizmle mücadelenin olmazsa olmaz bir koşulu olarak ortaya çıkmış, reform süreci kaçınılmaz olmuştur. Bu reform sürecindeki ilk adımlardan biri olarak terörizmin yapısına bağlı olarak iç ve dış istihbarat arasındaki sınırlar ortadan kaldırılmış ve iç-dış istihbarat koordinasyonu güçlendirilmiştir.

Amerikan iç ve dış istihbarat görevini icra eden, yaklaşık 75 milyar dolarlık devasa bütçeye sahip 17 servis ve yaklaşık 200.000 personel arasındaki koordinasyon, bilgi paylaşım eksikliği ve çatışmacı, rekabetçi ortam artan terör saldırılarının önlenemesinin temel sebepleri arasında gösterilmektedir. Saldırılar sonrası istihbaratın temel fonksiyonlarından bilgilendirme ve uyarı fonksiyonları temelinde Ulusal İstihbarat Stratejisi sonuç odaklı, yenilikçi, öngörüye dayalı, kendi kendini sorgulayan, işbirliğinin ve koordinasyonun tamamen tesis edildiği bir yapı üzerinde tüm unsurlarıyla yeniden kurgulanmıştır (Glenn-P. Hastedt, 2009:113). Eş zamanlı ve koordineli olarak tüm istihbarat birimler görev ve sınır ayırımına tabi olmadan, kesin bir çerçevesi bulunmayan küresel terörizm tehdidine karşı devreye sokulmuştur. İkinci adım olarak istihbarat yapılanmasında çatı bir kurum ve tepe yönetici olarak DNI kurulmuş, bu kurum istihbarat kurumlarının modernizasyonun ve koordinasyonunun sağlanmasında birinci sorumlu aktör olarak görevlendirilmiştir (Connell, 2007:52). Bu doğrultuda iç ve dış istihbaratın bütüncül bir bakış açısı ile alınması, işbirliği ve veri paylaşımının tam olarak tesis edilmesi öncelikli amaç olarak benimsenmiştir. Dağınık ve parçalı halde bulunan istihbarat yapılanmasının tekrar etkin bir yapıya dönüştürülmesi, terörizmle mücadelede hiçbir istihbari bilginin göz ardı edilmemesi, doğru bilginin doğru zamanda ehil kişilere ulaştırılması prensipleri üzerinde inşa edilen istihbarat mekanizmasının terörizmle mücadelede istihbarat zafiyetlerini önleyeceği düşünülmüştür.

Sonuç olarak ortaya çıkan reform hareketleri terörizm karşısında istihbarat zafiyetlerinin ortadan kaldırılması amacıyla yönelik ortaya çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda iç - dış istihbaratın ortadan kaldırılması, kurumlar arası işbirliğinin, senkronizasyonun sağlanması, kurumlararası siyasi rekabetin ve çatışmacı ortamın ortadan kaldırılması ile oluşacak küresel, topyekün istihbarat anlayışı benimsenerek adımlar atılmış, politikalar oluşturulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

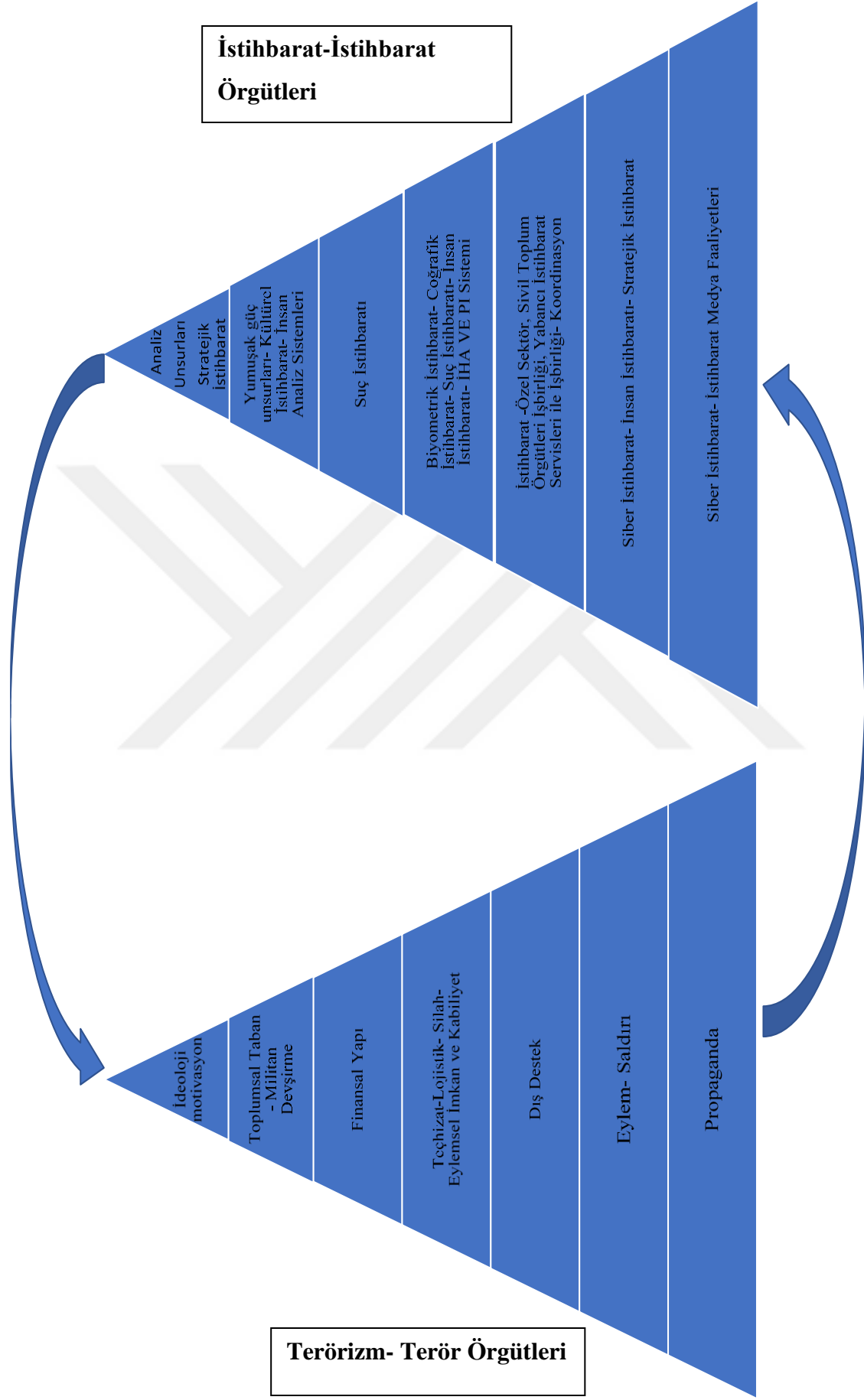
Terörizm ve istihbarat insanlığın doğuşundan itibaren var olmaktadır. Habil ve Kabil'den başlatılabileceğimiz terörizm tarihi ile hayatta kalma, yaşama çabası ile başlayan istihbarat tarihi terörün etnik ve dini temelde siyasallaşıp etkisini ve gücünü arttırdığı dönemde keşilmektedir. Kavramsal olarak farklı içeriğe sahip olsalar da istihbarat ve terörizm birbiri tamamlayan kavramlar olduğu açıkça görülmektedir. Soğuk Savaş' a kadar salt devlet odaklı yürütülen faaliyetler özellikle son 20-30 yılda terörizmin yerel ve bölgesel olmaktan çıkıp bütün devletleri etkilediği küresel boyuta taşınmasına terörizm faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Terörizmle beraber coğrafi sınırlar, zaman ve aktör kavramları bilinemez, öngörülemez bir yapıya evrilmiştir. Bu sır perdesinin aralanması ve karanlık noktaların aydınlatılması bağlamında istihbarat kritik ve önemli bir görev icra ederken kendi iç dinamiklerini gözden geçirmekte ve kaçınılmaz bir dönüşüm süreci yaşamaktadır.

Çağımızda bilimsel gelişmeler ve inovasyonlar baş döndürücü bir hızda gelişmekte; terör örgütleri de bu gelişmelerin, yeniliklerin sonucu olarak ortaya çıkan kitle iletişim araçlarını, medyayı ve özellikle internet platformunu aktif bir şekilde kullanmaktadır. İstihbarat örgütleri ise bu araçların etkinliğinin azaltılmasında arayış içerisinde olmaktadır. Bu arayışın sonucu olarak istihbarat da aynı imkan, kabiliyet, refleks ve yaklaşımla mukavet edebilecek teknoloji ve bilim odaklı ar-ge çalışmalarına ağırlık vermekte, sürekli kendini yenileme ihtiyacı ile karşı karşıya kalmaktadır.

11 Eylül saldırıları terörizmin doruk noktası olmuş istihbaratın yapısal, fonksiyonel zaafiyetini ve terörizmle mücadelede analizin esas alındığı stratejik istihbarattan uzaklaşmanın çok ciddi sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur. Geleneksel istihbarat metodları ve yaklaşımları terörizmle mücadelede istihbaratın ihtiyaçlarına cevap verememekte; dolayısıyla dönüşüm ve yenilenme sürecinin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Salt askeri strateji ve metodlarla bu mücadelenin yürütülemeyeceği açıkça ortaya çıkmış; resmi ve sivil tüm birimlerin, farklı disiplinlerin, istihbarat yaklaşımlarının, yumuşak güç unsurlarının eş zamanlı ve koordineli biçimde topyekün tüm unsurlarla desteklenerek istihbarat politikasına ve yapılanmasına dönüştürülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik doğrultusunda yaşanan etkileşimsel dönüşüm süreci terörizmin ruhuna, felsefesine, yapısına, dinamiklerine uygun karşılıklar verme ve önleyici tedbirler alma amaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Yaşanan bu

dönüşüm süreci Irak ve Afganistan gibi çok ciddi terör sahalarında tecrübe edilmiş; ortaya çıkan eksiklikler doğrultusunda istihbarat envanterine yeni araçlar, donanımlar, sistemler dahil edilmiştir. Bu dönüşüm sürecini birkaç kelime ile özetleyecek olursak teknolojinin, bilimin, inovasyonun, insan ve insani faktörlerin sürecin lokomotif ve omurgası olduğu açıkça görülmektedir.

Günümüz uluslararası ilişkiler sistemini ve güç dengesini göz önüne aldığımızda terörizmin yakın gelecekte etkisini koruyacağı, gücünü daha da arttıracığı varsayımından hareketle terörizmin etkisiyle istihbaratın yaşadığı dönüşüm sürecinin dinamik bir yapıda devam edeceği düşüncesi gerçekçi bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütleri yeni eylem tarzları geliştirecek, yeni finans kaynakları bulacak , yeni militanlar devşirecek; istihbarat ise tüm bunlar karşısında yeni argümanlar benimseyecek, yeni araçları envanterine dahil edecek, yeni istihbarat disiplinleri benimseyecektir. Şekil-9 da görüleceği üzere bu sürecin döngüsel bir düzlemde yakın gelecekte de devam edeceği öngörülmektedir

Şekil 13 Terörizm ve İstihbarat Etkileşimsel Dönüşüm

İstihbaratın terörizmin etkisiyle yaşadığı dönüşümün uzun vadeli sonuçlarını düşündüğümüzde ise gelecekte istihbarat envanterinde ve donanımında robotik teknolojilerin yüzdesinin artacağı ve istihbarat personellerinin sayısının azalacağı öngörülmektedir. Bunun yanı sıra terörizm gibi bir olgu karşısında güçlü ve etkin bir istihbarat yapılanması tesis edilmeden güçlü bir devletin var olamayacağı , rasyonel ve analize dayalı bir istihbarat yapılanmasına sahip olunmadan terörle mücadele edilemeyeceği gerçeği net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla süreklilik arz eden bir süreçte terörizm istihbaratı dönüştürecek, istihbarat da devleti dönüştürecek ve terörizmle mücadelede etkin ve fonksiyonel bir devlet yapılanması tesis edilecektir.

KAYNAKÇA

- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi* (s. 19). içinde İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Avila, C. S. (2002). Iris-based Biometric Recognition Using Dynamic Wavelet Transform. *IEEE Aerospace and Electronic Systems Magazine*, 17(10), 3-6.
- Ayman, B. D.-Ü.-G. (2000). *Ululararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul : Der Yayınları.
- Bayraktar, G. (2014). Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 130-139.
- Brynjar, T. H. (2004). *FFI Explains al-Quida Document*. Norwegian Defence Research Establishment.
- C.Rapoport, D. (2002). Four Waves Of Modern Terror. s. 63-82.
- Chertoff, M. (2006, 4 28). *Remarks by Secretary of Homeland Security Michael Chertoff and Professor of Public Policy and Communication at George Mason University Frank Sesno in a Conversation* . 3 20, 2019 tarihinde Homeland Security Digital Library: <https://www.hsdl.org/?search=&searchfield=&all=michael+chertoff&collection=public&submitted=Search> adresinden alındı
- Connell, M. M. (2007). Overhauling Intelligence. *Foreign Affairs*, 49-58.
- D, A. J. (2017). *Theory, Design and Applications of Unmanned Aerial Vehicles*. CRC Press.
- Davide Maltoni, D. M. (2009). *Handbook of Fingerprint Recognition*. Springer.
- Davies, P. H. (2002). Ideas of Intelligence : Divergent National Concepts and Institutions. *Harvard International Review* , 24(3), 64.
- Eren Çamlıkaya, B. Y. (tarih yok). Saklı Markov Modeli Kullanarak Kimlik Tanımlama. *Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sabancı Üniversitesi*.
- Ertan Beşe, M. S. (2011). Staraejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları Ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü Ve Önemi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(3), 136-142.
- Eubank, L. W. (2006). *The Roots Of Terrorism-What İs Terrorism*. New York: Chelsea House Publishers.
- Exellence, N. H. (tarih yok). *Human Aspect of Operational Enviroment Report*. 2012.
- Ferris, J. R. (2005). *Intelligence and Strategy: Selected Essays*. New York: Routledge.

- (2000). *Geographic Intelligence*. Us Marine Corps.
- Gerard Chailand, A. B. (2016). *Terörizmin Tarihi Antik Çağdan İşid'E*. (B. Tanatar, Çev.) İstanbul: Nora Kitap.
- Gill, P. (2009). "Theories of Intelligence: Where are We, Where Should We Go and How Might We Proceed?", *Intelligence Theory : Key Questions and Debates*. (S. M. Peter Gill, Dü.) New York: Routledge Press.
- Glenn P. Hastedt, B. D. (2009). Intelligence in a Turbulent World. S. M. Peter Gill içinde, *Intelligence Theory* (s. 112). Routledge.
- Glenn, J. J. (2002). Intelligence Preparation of Battlefield for Urban Areas. *Street Smart*. içinde RAND.
- Glenn, J. J. (2002). *Intelligence Preparation of the Battlefield for Urban Operations*. RAND.
- Grant, R. G. (1989). *MI5-MI6, Britain's Security and Secret Intelligence Services*. içinde Gallery Books.
- Herman, M. (2001). *Intelligence Services in the Information Age: Theory and Practise*. London: Frank Cass.
- Howard, R. D. (2007). *Intelligence in Denied Areas*. Joint Special Operations University.
- Immerman, R. H. (2014). *The Hidden Hand- A Brief History of the CIA*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Jackson, B. A. (2005). *Organizational Learning in Terrorist Groups and Its Implications for Combating Terrorism*. RAND Cooperation.
- Jacob Kipp, P. G. (2006). *The Human Terrain System, A CORDS for the 21 st Century*. Foreign Military Studies Office(Army).
- Jaret Brachman, W. M. (2006). Stealing al- Qaida's Playbook. *CTC Report*.
- John D. Woodwardn Jr., C. H. (2003). *Biometrics A Look at Facial Recognition*. Rand.
- Johnson, L. K. (2009). Sketches for a Theory of Strategis Intelligence. S. M. Peter Gill içinde, *Intelligence Theory* (s. 48).
- Jr, M. J. (2007, Eylül). Tez. *The Integration of Virtual Public-Private Partnerships into Local Law Enforcement to Achieve Enhanced Intelligence-Led Policing*. California, Monterey, A.B.D: Naval Postgraduate School.

- Kahn, D. (2002). İstihbaratın Tarihsel Teorisi. *İstihbarat Özel*, 8(2).
- Kahn, D. (2009). An Historical Theory of Intelligence. S. M. Peter Gill içinde, *Intelligence Theory* (s. 4). Routledge.
- Kent, S. (1965). *Strategic Intelligence for American World Policy*. Princeton University Press.
- Kilcullen, D. (2006). *Twenty-Eight Articles Fundamental of Company Level Counterinsurgency*. Iosphere Joint Information Operations Center.
- Knop, K. V. (2008). Institutionalization of a Web-focused Multinational Counter-terrorism Campaign Intelligent System. *Responses to Cyber Terrorism*. içinde Ankara: IOS Press.
- Mathew Crosston, F. V. (2017). An Intelligence Civil War-Humint vs.Techint. *Cyber, Intelligence, and Security*, 1(1), 3-8. academia.edu: <https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=humint> adresinden alındı
- Michaels, J. D. (2008). All the President's Spies: Private-Public Intelligence. *California Review*, 903-920.
- Mutiso, E. (2019, 5 5). *Human Intelligence Intervention*. academia.edu: <https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=humint> adresinden alındı
- Nierney, D. B. (2015). Female Engagement Teams: An Evaluation of Female Engagement Team Program in Afghanistan. *Woman, Peace and Security*. US Naval War College.
- Nye, J. (2005). *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. (R. İ. Aydın, Çev.) Ankara: Elips Kitap.
- Özdağ, Ü. (2014). *İstihbarat Teorisi* (8. Baskı b.). Kripto Yayınları.
- Özer, Y. (2014). Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti. *Research Gate*, 59-70.
- Phytian, M. (2009). Intelligence Theory and Theories of International Relations. S. M. Peter Gill içinde, *Intelligence Theory* (s. 73). Routledge.
- Prunckun, H. (2010). *Handbook of Scientific Methods of Inquiry for Intelligence Analysis*. The Scarrow Press.
- Q.Xiao. (2007). Biometrics—Technology, Application, Challenge and Computational Intelligence Solutions. *Computational Intelligence Magazine*, 5-6.

- Rajesh M. Bodade, S. N. (2014). *Iris Analysis for Biometric Recognition Systems*. Springer.
- Ronczkowski, M. R. (2000). *Terrorism and Organized Hate Crime-Intelligence Gathering, Analysis, Investigations*. Florida: CRC Press.
- Ross, A. (1999). A Prototype Hand- Geometry-based Verification System. *In Proceedings of 2nd Conference on Audio and Video Based Biometric Person Authentication*, (s. 166-171).
- Seren, M. (2017). *Stratejik İstihbarat*. Ankara: Orion.
- Shahar, Y. (2008). The Internet as a Tool for Intelligence and Counter Terrorism. *Responses to Cyber Terrorism* (s. 106-110). içinde Ankara: IOS Press.
- Sharfman, P. (2004, 12 16-17). *mitre.org*. 12 23, 2018 tarihinde Mitre Corporation: <http://www.mitre.org> adresinden alındı
- Shulsky, A. (1993). *Silent Warfare Understanding the Word of Intelligence*. Washington: Brassey' s.
- Treverton, G. F. (2009). *Intelligence for an Age of Terror*. Rand Corporation.
- Tripathi, K. P. (2011). A Comperative Study of Biometric Technologies with Reference to Human İnterface. *İnternational Journal of Computer Applications*, 14(5).
- Vacca, J. R. (2007). *Biometric Technologies and Verification Systems*. Elsevier.
- Wirtz, J. J. (2009). Theory of Surprise. S. M. Peter Gill içinde, *Intelligence Theory*. Routledge.
- Yayla, A. (1990). Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi SBF*(45), 1.
- Zengin , H. (2019,4.13) *.academiaedu*.
https://www.academia.edu/4022290/Karl_Haushofer_ve_Jeopolitik_Teorileri
adresinden alındı